312 – JAARGANG 31 NUMMER 5 – 'S WERELDS OUDSTE STRIPINFORMATIEBLAD – VERSCHIJNT 10x PER JAAR

AGENDA

t/m 16 augustus
Fristi Stripfestival, Koksijde, België, info: (+32)(0)58-518810.
t/m 16 augustus
Stripfestival, Middelkerke, België, info: (+32)(0)59-305266.
t/m 23 augustus
Expositie 'Eric de Noorman en de anderen', met tekeningen van Hans G. Kresse, Vleeshal van het Frans Halsmuseum, Grote Markt 16, Haarlem, info: (+31)(0)23-5164266/5164257.
t/m 30 augustus
Smurfenfestival, een evenement ter gelegenheid van 40 jaar Smurfen met daarnaast een Urbanus-expo ter gelegenheid van 15 jaar Urbanusstrip en de 25-jarige carrière van Urbanus, Koksijde, België, info: (+32)(0)58-518810.
t/m 6 september
Expositie 'Overal is Duckstad', Museum van de Twintigste Eeuw, Bierkade 4 en 4a, Hoorn, info: (+31)(0)229-2214001.
t/m 11 september
Expositie 'Haags stripwerk. Den Haag in strip en karikatuur', Stadhuis (atrium), 's-Gravenhage.
t/m 27 september
Expositie 'Asterix à Angoulême', Musée de la Bande Dessinée, 121 rue de Bordeaux, Angoulême, Frankrijk, info: (+33)(0)5-45386565.
t/m 27 september
Mega-expositie 'Beeld/Taal' met het onderdeel 'Beeld/Verhaal' (Ferry, André Geerts en Dirk Stallaert) in Museum Oud-Hospitaal en het onderdeel 'Kunst/Cartoon' (Glen Baxter en Benoît) in Oud-Schepenhuis (Belfort), Grote Markt, Aalst, België.
t/m 4 oktober
Expositie 'Retrospectieve William Vance: water, lucht, aarde en vuur', Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, info: (+32)(0)2-2191980.
29 en 30 augustus
13e Brabants Stripspektakel, Zaal Valkencourt, Pastoor Heerkensdreef 15, Valkenswaard, info: (+32)(0)11-661473.
3 t/m 17 september
Expositie 'Culinair met een knipoog (20 eeuwen eten & drinken)' naar aanleiding van het 12e Nederlands Cartoonfestival, Stadsschouwburg, Elzentlaan 50, Eindhoven.
5 en 6 september
Stripboekenbeurs, Darling Market, Volmerlaan 12, Rijswijk, info: (+31)(0)70-3194902.
13 september
Mechelse Stripbeurs 1998, Cultureel Centrum A. Spinoy, Minderbroedersgang 5, Mechelen, België, info: (+32)(0)9-2214190.
19 september t/m 3 januari 1999
Expositie Dick Bruna, Museum van de Twintigste Eeuw, Bierkade 4 en 4a, Hoorn, info: (+31)(0)229-2214001.
20 september
3e Gentse Stripbeurs, Internationaal Congrescentrum, Citadelpark, Gent, België, info: (+32)(0)9-2214190 of (+32)(0)75-826566.
20 t/m 27 september
Expositie Pom, Gemeentemuseum, Temse, België.
3 en 4 oktober
Strip-2-Daagse, Grenslandhallen, Hasselt, België, info: (+32)(0)11-210918/232612.
6 oktober t/m 18 januari 1999
Expositie 'Alex, 50 jaar een klassieke thriller', Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, info: (+32)(0)2-2191980.
10 en 11 oktober
De Stripdagen, Het Turfschip, Chasséveld 15, Breda.
10 en 11 oktober
16e Fête de la Bande Dessinée, Audincourt, Frankrijk, info: (+33)(0)3-81363738.
23 oktober t/m 8 november
9_ Festival Internacional de Banda Desenhada (Amadora '98), Amadora, Portugal, info: (+351)(0)1-4953802.
14 en 15 november
Verzamelaarsjaarbeurs, Jaarbeurscomplex, Hal 7 t/m 11, Utrecht, info: (+31)(0)30-2850014.
18 t/m 22 november
Holland Animation Film Festival, 't Hoogt, Hoogt 4, Utrecht, info: (+31)(0)30-2331733.
22 november
Eindhovense Stripbeurs, 't Karregat, Urkhovenseweg 10, Eindhoven, info: (+31)(0)40-2521009/2466588.
5 t/m 20 december
Expositie 'De strip en de zelfklever', Watermolen, Temse, België (Alleen open op zaterdag en zondag!).
10 en 11 april 1999
9e Salon de la Bande Dessinée de Maisons-Laffitte, Centre Culturel Longueil, Maisons-Laffitte, Frankrijk, info: (+33)(0)1-34931281.

DE MEEST ACTUELE AGENDA OP STRIPGEBIED KUNT U RAADPLEGEN VIA HET WORLD WIDE WEB VAN HET INTERNET OP ONZE PAGINA
http://ourworld.compuserve.com/homepages/Stripschrift/agenda.htm

Bits & Pieces

Luxe

In 1584 schoot Balthasar Gerards in Delft Willem van Oranje morsdood. In de muur van De Prinsenhof zijn de kogelgaten nog goed te zien. Althans, een paar gaten die keurig verpakt zijn in een chique lijstje moeten die indruk wekken.

Nou, op een zondag begin juli 1998 had onze Balthasar rustig met een complete artilleriebatterij op die binnenplaats kunnen verschijnen zonder iemand kwaad te doen. D'r was geen hond. Terwijl er toch echt de Eerste Stripantiekbeurs aan de gang was. Je kon er probleemloos een kanon afschieten. Hooguit had je een stripwinkelier geraakt. Maar die waren als zodanig onherkenbaar. Keurig in het pak, voorzien van visitekaartjes, presenteerden zich de marktkooplui in strips opeens als chique wederverkopers van antiquarisch materiaal. Met dito prijskaartjes.

Ik moest opeens even aan mijn oude moeder denken. Die zegt altijd: 'Al geef je een aap een gouden ring, het is en blijft een lelijk ding'. Ik kon een glimlach niet onderdrukken. En stiekem hoopte ik op de hilarische komst van Balthasar als vleesgeworden onomatopee. Kledder! Patsboem! Kloink! En dan dat hele zootje oude boeken met een dreun de lucht in. Antiquarische albums die voorzien van astronomische prijzen als een zeepbel uiteen zouden spatten. In rook zouden opgaan.

Als u nu denkt dat ik een hekel heb aan oude stripalbums dan heeft u het mis. Maar nog even en sommigen verklaren enkele stripalbums heilig. Alleen nog te bezichtigen van achter kogelvrij glas door enkele gelukkigen die daar door een sponsor toe zijn uitgenodigd. Maar ik gruwel als iets het karakter gaat krijgen van een sekte. En die kriebel kreeg ik ook in Delft. En dan mag er voor mijn part even lekker gebalthasard worden.

Je kreeg alleen toegang tot deze beurs als je vijf en twintig gulden toegang betaalde. Mits je van te voren individueel was uitgenodigd. En die uitnodiging kreeg je weer door op te bellen naar de anonieme organisator. Daar mocht je een antwoordapparaat inspreken. Als je risicoprofiel in het potje viel van onze organisator dan werd je uitgenodigd. Neem ik tenminste aan. Want zoiets riep men een dag tevoren in 'Met het oog op morgen' op de radio.

Ik was natuurlijk in het geheel niet uitgenodigd, maar had me ongezien weten te mengen onder het bedienend personeel van de plaatselijke horeca. Mij werd al gauw duidelijk dat je profiel moest overeenstemmen met dat van de gefortuneerde belegger. Tieten met centen leek het gemeenschappelijk criterium voor toelating. Het was een luxe beurs voor de luxe beurs, zogezegd. Volk was ongewenst en daarom hadden de opgewaardeerde stripmiddenstanders ook hun prijzen maar naar Matla-logus-hoogte opgevoerd. Wie zich daar als klant laat zien, moet ook niet klagen dat hem een poot wordt uitgerukt.

Tevergeefs zocht ik buiten op het overdekte binnenpleintje naar de stemmige stands van palissanderhout die het cachet van de luxe beurs hadden moeten opkrikken. Maar, o jee, daar stonden van die witte RAI- en Ahoy'-standwandjes die omduvelen bij de geringste beweging. En die krengen zijn een partij lelijk, niet te filmen. Toen dan ook de illustere veilingmeester Jan Pieter Glerum, voorheen Sotheby's, de zaak veel te laat wilde openen, lazerde er spontaan een album van ruim zevenhonderd gulden beurswaarde van een bovenste plank op de stenen van De Prinsenhof. Gedeukt belandde het exemplaar met een achteloze worp tussen het afval voor de Stripdagen van Breda. Want als chique antiquaar gedraag je je groots onder dat soort omstandigheden. Maar even later zag ik de kleine striponderneмer sneaky snotteren in een zakdoek. Het verdriet zat diep.

En dan die sponsors. Als een kleefpasta drijven die lui boven bij dit soort evenementen. Niet te verwijderen. Vandaag was het verzekeringsagent Van den Ende. Ook in stripantiek verzekert hij al uw ellende. Zo weggelopen uit een slecht jongensboek trachtte hij iedereen die er wel was te overtuigen van zijn unieke product. Maar er waren helemaal geen echte collectioneurs! Dus er viel niks te verkopen. Waar was de echte doelgroep? Nu kon die Van den Ende zijn mooie foldertje niet kwijt. Wat een jankboel voor zo'n sponsor. Die man vlucht toch de volgende keer naar de vereniging van geraniumkwekers. Die willen ook geen rotte blaadjes.

Nadat ik verdeeld over de hele middag drie colaatjes had verkocht, heb ik mijn schort afgedaan en heb het pand verlaten. Ik had het wel gezien. Iets mag best exclusief zijn. En zo'n lijstje met de antiquarische top-100 is best leuk. En dat Het Geheim van de Zwaardvis weer het duurste album is, zal ook niemand verbazen. Maar om nu als een geheime loge met tien standhouders en dertig klanten bij elkaar te gaan hokken in Delft, dat heeft iets van een uit de tijd geraakt vrouwencafé. Binnen voel je je onder vrienden. Lekker veilig, knus en gepamperd. Buiten halen ze hun schouders op en denken ze dat je gek bent.

Ben Bits

STRIP SCHRIFT

Jaargang 31 augustus 1998 nummer 5 (312)

Verschijnt 10 maal per jaar
Stripschrift wordt samengesteld door een onafhankelijke redactie in opdracht van Het Stripschap. De verantwoordelijkheid voor de artikelen berust bij de auteurs

Redactie
Tijs Bagchus, Jeroen Mirck, Arco van Os, Rik Sanders

Medewerkenden
Olav Beemer, Ben Bits, Pieter van Cleef, Aad Dekkers, Cees de Groot, Willem Hodenpijl, Robert van der Kroft, Gert Meesters, Bert van der Meij, Aloys Oosterwijk, Hans Pols, Wilco Tuinenburg, Rudy Vrooman, Jempi Welkenhuyzen, Harry Wibier

Koeriersdiensten
Willem Hulleman

Redactie-adres
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam
Telefoon: 010 - 220 10 63, telefax: 010 - 421 06 08
Buzzer (tijdens kantooruren): 06 - 59 54 23 25
CompuServe: 75464,2224
E-mail: Stripschrift@compuserve.com
WWW: http://ourworld.compuserve.com/homepages/Stripschrift

Uitgever
Uitgeverij Stripstift
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam

Abonnementen
Abonnementen-administratie Stripschrift
t.a.v. Ton Schuringa
Postbus 11335
1001 GH Amsterdam
Telefoon: 020-685 22 29, telefax: 020-618 91 42
Abonnementsprijs ƒ67,50 / Bfr.1340
Leden van Het Stripschap ƒ2,50 / Bfr.50 korting
Nederland: Giro 209948 of
Bank 82.67.01.523
ten name van Stripschrift, Amsterdam
België: Bank 721-520.62.74-81
ten gunste van Het Stripschap, Turnhout
Opzeggingen alléén schriftelijk en uiterlijk twee maanden voor het aflopen van een abonnementsjaar
Foreign subscriptions on request

Reprorecht
Het overnemen, evenals het vermenigvuldigen van artikelen en illustraties is slechts geoorloofd na schriftelijke toestemming van de redactie

Advertenties
Voor de opgave van advertenties en het opvragen van de tarieven kunt u contact opnemen met:
Harry Wibier
Burgemeester Meineszlaan 80c
3022 BM Rotterdam
Telefoon: 010-2762161

Druk
Drukpartners, Amsterdam

Distributie
Het Raadsel, Amsterdam-Antwerpen

Omslag
Aloys Oosterwijk & Wilma Leenders (kleur)

ISSN 0165-845X

Redactioneel

Hoe mondiaal is de stripwereld? Wie er de jaargangen van Stripschrift op na slaat, krijgt de indruk dat het wereldje zich voornamelijk beperkt tot West-Europa en de Verenigde Staten. Een enkele keer treden tekenaars uit Latijns-Amerika voor het voetlicht. Maar Oost-Europa, Australië, Midden-Amerika, Afrika, Azië laten we op een uitzondering na links liggen. Wel is er, sinds de manga hun intrede in Europa deden, af en toe aandacht voor Japan. Al gaat het dan meestal om de plaats van de manga in de Japanse cultuur dan om de tekenaars. In dit nummer staat een artikel over samoerai-strips, waarin zowel aandacht is voor de achtergronden van het genre als voor de belangrijkste Japanse tekenaars.

Natuurlijk is het logisch dat Stripschrift de meeste aandacht besteedt aan stripwerk dat in Nederland verkrijgbaar is. Maar dat neemt niet weg dat overal ter wereld strips worden gemaakt en gelezen. Daar zitten mooie dingen tussen die wij hier door allerlei barrières (taal, afstand, kennis, tijd) haast nooit te zien krijgen. Andersom gaat dit ook op: in bij voorbeeld Hongkong wist niemand tot voor kort af van het bestaan van Nederlandse tekenaars als Robert van der Kroft en Jesse van Muylwijck. Maar hier is sinds hun door de Europese Gemeenschap gesubsidieerde reis naar de voormalige Britse kroonkolonie drastisch verandering in gekomen. Lees het dagboek van Robert maar, dat hij speciaal voor ons heeft bijgehouden.

Overigens staat de redactie altijd open voor interessante strips uit de voor haar minder gangbare werelddelen. Stuur gerust eens wat op als u in een ver oord iets leuks tegenkomt!

Inhoud

2 **AGENDA**
2 **BITS & PIECES** Ben Bits
4 **ALOYS OOSTERWIJK** Harry Wibier
10 **EUROCOMICS '98** Robert van der Kroft
14 **SAMOERAISTRIPS** Willem Hodenpijl
20 **WANZ** Wilco Tuinenburg
23 **SUSKE EN WISKE** Harry Wibier
26 **BOEKEN**
28 **VIDEO**
30 **ACTUALITEITEN**
32 **AANSTORMEND GEWELD** Gert Meesters
34 **STARS & STRIPS** Olav Beemer
36 **OUWE PINGUINGRAPPEN** Bert van der Meij

FOTO RUDY VROOMAN

Politie-inspecteur Cor Morelli was tot voor kort een vertrouwde verschijning in het striptijdschrift *Sjosji*. **Aloys Oosterwijk maakte het eerste lange verhaal rond de speurneus in 1984. Dit leek het begin te worden van een lange albumreeks, maar het lot beschikte anders: Het stripklimaat veranderde, de populariteit van lange vervolgverhalen nam af en Cor Morelli ging zijn avonturen beleven in verhalen van acht pagina's. Uiteindelijk verdween de strip zelfs helemaal. Helemaal? Die Willem uit** *Willems wereld* **– een éénpagina-strip in het weekblad** *Panorama* **– heeft dezelfde verfrommelde neus als Morelli. En die ogen ... Het lijkt wel ...**

DE FEITEN: ZATERDAG 22 JUNI. EEN FEEST VINDT PLAATS OP TWEE SMAAKVOL INGERICHTE ETAGES IN DE BELLAMYSTRAAT TE AMSTERDAM. HUISNUMMERS 45A EN 45B
AANVANG 21.00 UUR.
OP VOOR GOED-GELD, INGENIEUS VERBOUWDE PANDEN WORDEN GEHUURD DOOR OOSTERWIJK, ALOYS, DIE DRIE DAGEN LATER 40 ZAL WORDEN, HAGEN, MIRJAM, ZIJN BEELDSCHONE VRIENDIN EN OOSTERWIJK, TEDDY-DE LIEFDES BABY VAN HET STEL.
EEN KLEINERE FOTO VAN DE FEEST IS NIET AANGETROFFEN...
ER IS SPRAKE VAN OVERMATIGE DRANKINNAME, LALLEND EN SCHUNNIG TAALGEBRUIK, ER IS EEN ZOGENAAMD 'OPEN PODIUM' INGERICHT ALSMEDE ZIJN ER SPOREN VAN DE MARIHUANA-DRUG AANGETROFFEN. JAMMER, KORTOM, HET SOORT PARTY WAAR HET ARTIESTENVOLK ZICH ZO GRAAG OP VOOR LAAT STAAN.
NOG LANG ZAL ER OVER NA WORDEN GEPRAAT – BESMUIKT, GLIMLACHEND, WEEMOEDIG MAAR VOORAL OP FLUISTERTOON – DOOR HIT/ZIT, LA, UW VRIEND/VRIENDIN, DIE ER BIJ IS GEWEEST
MAAR WAT ER PRECIES PLAATSVINDT DIE AVOND EN NACHT DAT IS...
SPRONK
... EEN OPEN DOSSIER!

Het privéleven van Co

ALOYS OOSTERWIJK

door
HARRY WIBIER

'Uitgever Big Balloon werd steeds minder enthousiast,' vertelt Oosterwijk. 'Ze hadden de productie van de *Cor Morelli*-albums al uitbesteed bij Arboris. De drukkwaliteit ging achteruit en daardoor besteedde ik weer minder aandacht aan de strip. Zo kwam er van alle kanten de klad in.

Ik had nog genoeg ideeën voor korte verhalen toen **Dirk Snoodijk**, de hoofdredacteur van *Sjosji*, mij vertelde dat er geen behoefte meer was aan *Cor Morelli*. Ze vonden de strip waarschijnlijk niet meer leuk bij Big Balloon.

Ik was in lichte paniek na mijn ontslag. Niet alleen om de strip, maar ook vanwege mijn inkomen. Strips maken is het enige dat ik kan. Gelukkig kon ik nog werk doen voor *Tina*. Het was moeilijk om snel iets anders te verzinnen, maar ik moest wel. Het werd uiteindelijk precies hetzelfde kereltje in een andere setting. *Morelli's vrije tijd* heette de strip oorspronkelijk. Het was ellendig om ermee te leuren. Als een gek schreef ik allerlei tijdschriften aan. Overal moest ik uitleggen waarom *Cor Morelli* gestopt was. Ik ben zelfs bij *Rooie oortjes* geweest. Die wilden de strip hebben voor de belachelijke prijs van *f*125 (±Bfr.2500) per pagina. Schande! En dan hadden ze ook nog van alles te zeiken over de grappen. Ze wilden meer van hetzelfde als in het weekblad *Aktueel* staat. Ik ben toen erg kwaad geworden. Om dan weer geloof in jezelf en je eigen stripfiguur te krijgen is erg moeilijk.'

Morelli's comeback

'Bij *Panorama* kenden ze mijn oude strip niet. Voor de redactie was alles nieuw. Ze vonden *Morelli's vrije tijd* geweldig. Leuke grappen, mooie vorm. Alleen de naam moest worden veranderd. Morelli was te moeilijk. Daarom werd het Willem.

De strips gaan voor mijn gevoel nu nog steeds over de vrije tijd van Morelli. De inspecteur kan zelfs nog een comeback maken. Ik mag hem alleen niet meer Morelli noemen. In het eerste album heb ik daar een grap over gemaakt. Willem zit bij een hoer en vertelt wie hij werkelijk is. De redactie van *Panorama* heeft me naar aanleiding van die pagina laten weten dat het niet de bedoeling was dat Morelli op deze manier terugkwam. Het blijft dus waarschijnlijk bij die ene keer ...

Heel misschien doe ik het toch nog eens. Als de figuur Willem geloofwaardig is geworden kan ik in hem gaan graven. Als *Willems wereld* aanslaat en de lezers vinden het leuk kan ik weer een potje breken wat dat betreft. Ik heb daar allerlei fantasieën over; hij kan weer te maken krijgen met zaken uit zijn politiecarrière. Maar zoiets moet wel logisch in het verhaal komen. Voorlopig blijven het bakken aan de bar. Morelli neemt een pauze.'

***Links*, Cor Morelli dringt overal in door. Tot in de uitnodigingskaart voor een feest van zijn maker.**

***Rechts*, Covertekening voor CD van de Ruud Hermans Band.**

Morelli

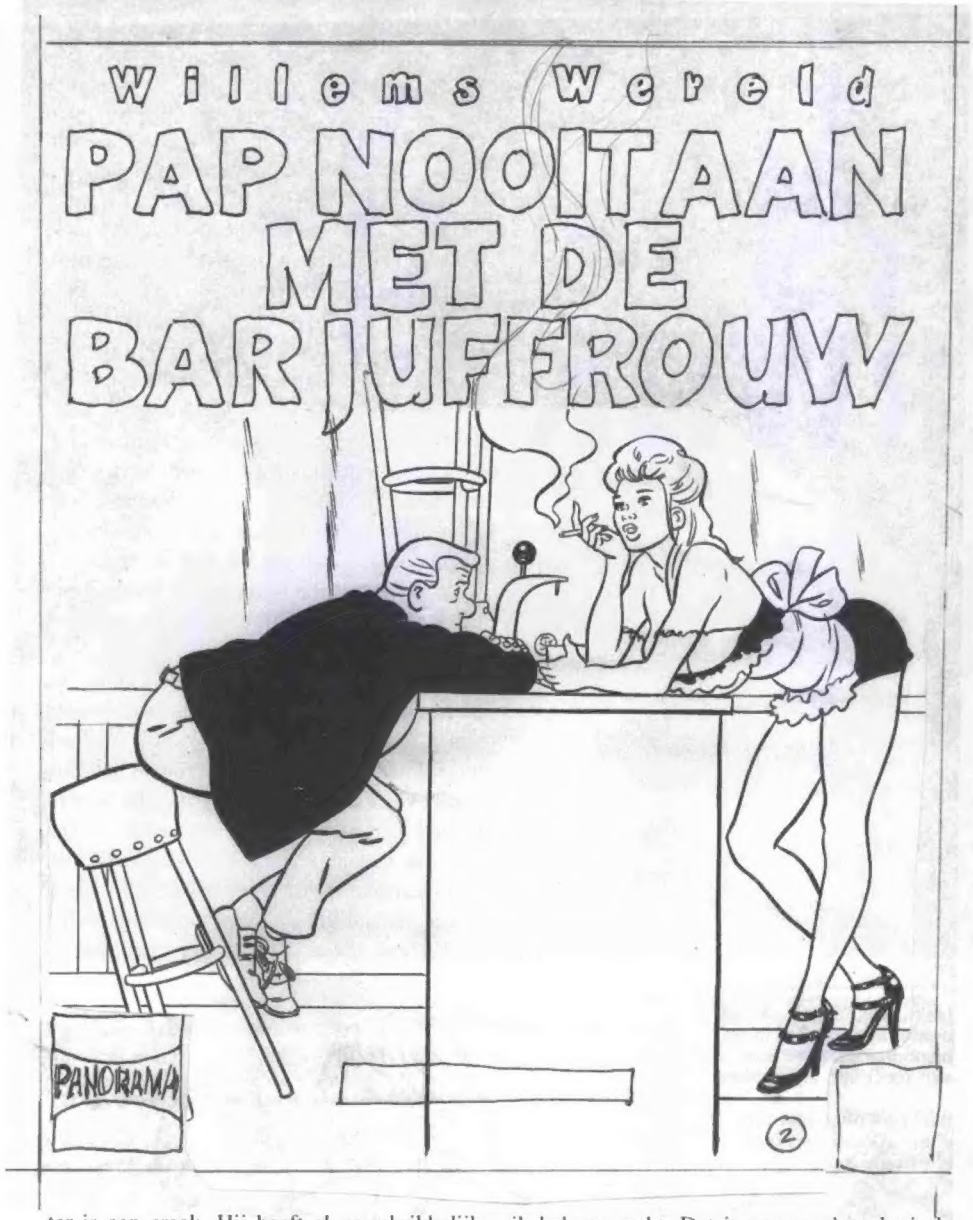

ter is een crack. Hij heeft al verschrikkelijk veel cartoons en grappen gemaakt. In de studio zit hij recht tegenover mij. Vaktechnisch heb ik daar veel aan.

De kunst is om zo eenvoudig mogelijk te zijn in de vertelwijze. Daar zijn trucs voor en Peter kent ze bijna allemaal. We praten veel, ook over zijn *Sigmund*-grappen. Soms als we het begin van een grap uitwisselen hebben we de kern nog niet te pakken. Het verhaaltje is te omslachtig, maar we weten dat er iets inzit. En dan moet het nog in drie plaatjes worden gestopt. We schuiven en vragen ons af hoe iemand moet kijken en welke tekst eventueel weg kan worden gelaten. Zo zoeken we uit hoe de grap het beste werkt: als je een flauwe grap maakt moet je hem ook flauw brengen. Dat geldt ook voor een slimme of een lullige grap. Soms heb ik veel tijd nodig om erachter te komen wat voor soort grap ik eigenlijk vertel. Je zoekt altijd naar de kern. Dat is het belangrijkste. Wat vertel je en hoe vertel je het? Daar praten we veel over. We helpen elkaar. Maar eerlijk gezegd denk ik dat ik meer aan Peter heb dan hij aan mij.

Met lange verhalen had ik moeite. Ik was altijd heel blij als ik klaar was. En soms trots als ik vond dat de strip goed in elkaar zat. *Prinses Olga* vind ik nog steeds het beste dat ik heb gemaakt. Dat is een goed en logisch verhaal. Nu hoef ik niet meer zo lang over een verhaal na te denken. Gelukkig maar, want dat vind ik ellendig werk. Ik voel me er ook fysiek slecht bij; rook veel, drink veel. Het verhaal komt niet vanzelf. Ik moet me forceren.

Maar soms ligt een grap voor het oprapen. Ik werk als lader en losser bij Laura Ashley. Dat is om in het ziekenfonds te kunnen zitten. Daar bedenk ik veel. Gewoon onder het sjouwen. Ik kom altijd wel met een grap naar de studio. Dan ben ik blij dat ik weer iets verzonnen heb. Het is heerlijk om dan alleen maar uit te voeren.

De strip verkoopt steeds beter naarmate de verhalen korter worden en Morelli aan lager wal raakt. Mensen lezen kennelijk graag over sukkels. In de verhalen van 44 pagina's loste hij de moord op, in de verhalen van acht pagina's snapte hij er niets van en in de één-

Boven, Ontwerp voor de cover van *Willems Wereld* 2.

Rechts, Tony de Pony is eigenlijk de onuitstaanbare Rintje Ritsma.

Het tweede album

Eind juni 1998. Het wereldkampioenschap voetbal is nog in volle gang als Oosterwijk nog maar twee pagina's hoeft te maken om een tweede album van Willems wereld *te kunnen vullen. Toch zal dat nog iets langer dan twee weken duren, want er zullen een paar pagina's die in* Panorama *hebben gestaan sneuvelen voor het album. Oosterwijk is bijzonder kritisch.*

'Het moet er pico bello uitzien. De titel wordt Pap nooit aan met de barjuffrouw *en het album verschijnt in het najaar. Willem probeert het bij een kunstenares en de barjuffrouw en bezoekt hetzelfde hoertje als in het eerste album. Zijn conclusie na dit alles is de titel van het album. Oude bekenden als Kleine Ruud en Tony de Pony verschijnen weer in de stamkroeg van Willem.* ***Frank en Ronald de Boer*** *komen er ook regelmatig. Dit omdat het bier er goedkoop is.*

In Panorama *maak ik grappen over het WK voetbal. Ik weet nu natuurlijk nog niet hoe dat precies gaat aflopen. De wedstrijd van 29 juni is waarschijnlijk tegen Joegoslavië, maar de kans is even groot dat we tegen Duitsland moeten of dat we er dan uitliggen. Daarom heb ik twee grappen klaar liggen.* ***Wilma Leenders****, de inkleurster, kijkt naar de wedstrijden om te zien welke kleur ze de shirtjes moet geven. Zelf kijk ik ook veel naar voetbal. Te veel. Ik volg alle potentiële tegenstanders van Oranje. Zo hou ik alles in de gaten voor de strip. Dat houdt het eigenlijke werk op. Gewoon een grap uitwerken gaat sneller.*

De cover van Pap nooit aan met de barjuffrouw *wordt totaal anders als die van het eerste album. Tijdens de Stripdagen merkte ik dat veel mensen er associaties door kregen met* Rooie oortjes. *Liefhebbers van mijn strip willen die associatie niet en liefhebbers van* Rooie oortjes *krijgen een verkeerde verwachting, want mijn strip lijkt er niet op.'*

WEISST DU WILHELM, DU MACHST MICH AFFENGEIL! ICH SAGE DAS SO WIE ICH DAS SPONTAN FÜHLE!
WENN ICH SO DIE DICKE NASE VON DIR ANKUCK, DANN BIN ICH JA GESPANNT WAS FÜR EINE KANONE DA IN DEINER HOSE STECKT!
ABER DU WEISST WAS ALLE DEUTSCHE MÄDEL SAGEN: 'NIE FICKEN AM ERSTEN DATE'!
ALSO, DANN MAL SCHNELL 'NEN DATE GEMACHT WAS! HAHAHA!
...DEUTSCHER HUMOR!
...VERSTEHST DU SPASS?!
OH, EH... JA! HA HAHA!
HEUT' ABEND 21.00 UHR IM STADION FACH A. GUT?
JA EH... GUT MAAREH... HAST DU KEIN EH... BOYFRIEND OF EH... VERHEIRATET OF ZO?
NÉÉÉÉ, DUMMERCHEN! ICH BIN 'NE GANZ FREIE CHICK!
TOCH GOED DAT IK DAT EFFE VROEG VAN DAT VRIENDJE.
VOOR JE HET WEET HEB JE GEZEIK MET DIE DUITSERS.
VERZEIHUNG.
VERZEIHUNG.
DEUTSCHLAND
HOLLAND
BERT
WIE HEEFT NET BETAALD? HIJ OF IK?

Boven, Tijdens het WK-voetbal speelde *Willems Wereld* in op de actualiteit. Als Nederland in de achtste finale tegen de Duitsers had moeten spelen was deze aflevering gebruikt... maar het werden de Joegoslaven.

***Links*, Frank en Ronald de Boer in Willems stamkroeg, omdat het bier er zo goedkoop is.**

paginaverhalen zit hij alleen maar te dwalen. Misschien eindig ik nog wel eens met grappen van één plaatje.

Het doet me erg veel plezier dat mijn strips nu ook in de snackbar en bij de Chinees liggen. Mensen bladeren daar door *Libelle*, *Nieuwe Revu* en *Panorama*. Zo komen ze mijn strip tegen. Dat is een hele nieuwe ervaring. Wat dat betreft is het alsof ik door een oude vrouw aan de kant ben gezet en weer helemaal opnieuw kon beginnen. Er is een prachtige jonge vlam voor in de plaats gekomen en ik ben weer helemaal verliefd!'

Naast Willem

De metamorfose van Cor Morelli is zo'n succes dat het lijkt of Oosterwijk met niets anders bezig is. Het tegengestelde is waar. Zo maakt hij nog steeds eens in de drie maanden een kort verhaal voor Tina. *En onlangs verscheen in het Spaanse* Kiss comics *een erotisch verhaal.*

'Die erotische verhalen heb ik in mijn vrije tijd gemaakt, gewoon voor de lol. Ik had ze rondgestuurd en in Spanje wilden ze er één hebben. Of er vaker iets van mij in verschijnt weet ik niet want ze betalen niet goed en het maken van één zo'n strip kost erg veel tijd. Penthouse Comix *was in principe ook wel geïnteresseerd, maar die hadden weer allerlei redactioneel commentaar. En ik maak de strip voor mijn lol dus dan ga ik niet iets wijzigen voor dat blad. Bovendien kan ik ze niet toezeggen dat er genoeg afleveringen komen om een album van 44 pagina's te vullen.*

Naast dit alles heb ik nog een plan om een derde album met 'Open dossiers' te maken'. De titelverhalen van de twee albums vormen een eenheid. Omdat met name het tweede album niet goed gedrukt is, lijkt het me mooi om een nieuwe luxe uitgave van de open dossiers op de markt te brengen met de toevoeging van een nieuw album. Maar dat zijn nog hele vage plannen ...

Meer seks dan liefde

De tekenstijl van Oosterwijk lijkt met de overstap van Morelli naar Willem gewijzigd. De plaatjes zijn helderder geworden en de tekenaar gebruikt minder lijntjes dan vroeger. En het thema is veranderd. Misdaad is taboe. Blote vrouwen, relaties en bier voeren de boventoon. Maar dan wel met een beetje niveau. Meer eigenlijk dan je bij *Panorama* zou verwachten.

'*Willems wereld* is een strip over seks en vrouwen. Dat is de opdracht van *Panorama*. Ik heb daar geen moeite mee. Het is geen billenknijperij. Man zoekt vrouw. Dat is alles. Een onuitputtelijk thema.

In het begin wilde de redactie van *Panorama* op iedere pagina een vrouw. Daar heb ik me tegen verzet, want dat zou de strip niet beter maken. Willem moet een keer met een vriend kunnen lullen of alleen over straat kunnen lopen. Als de strip alleen over vrouwen gaat

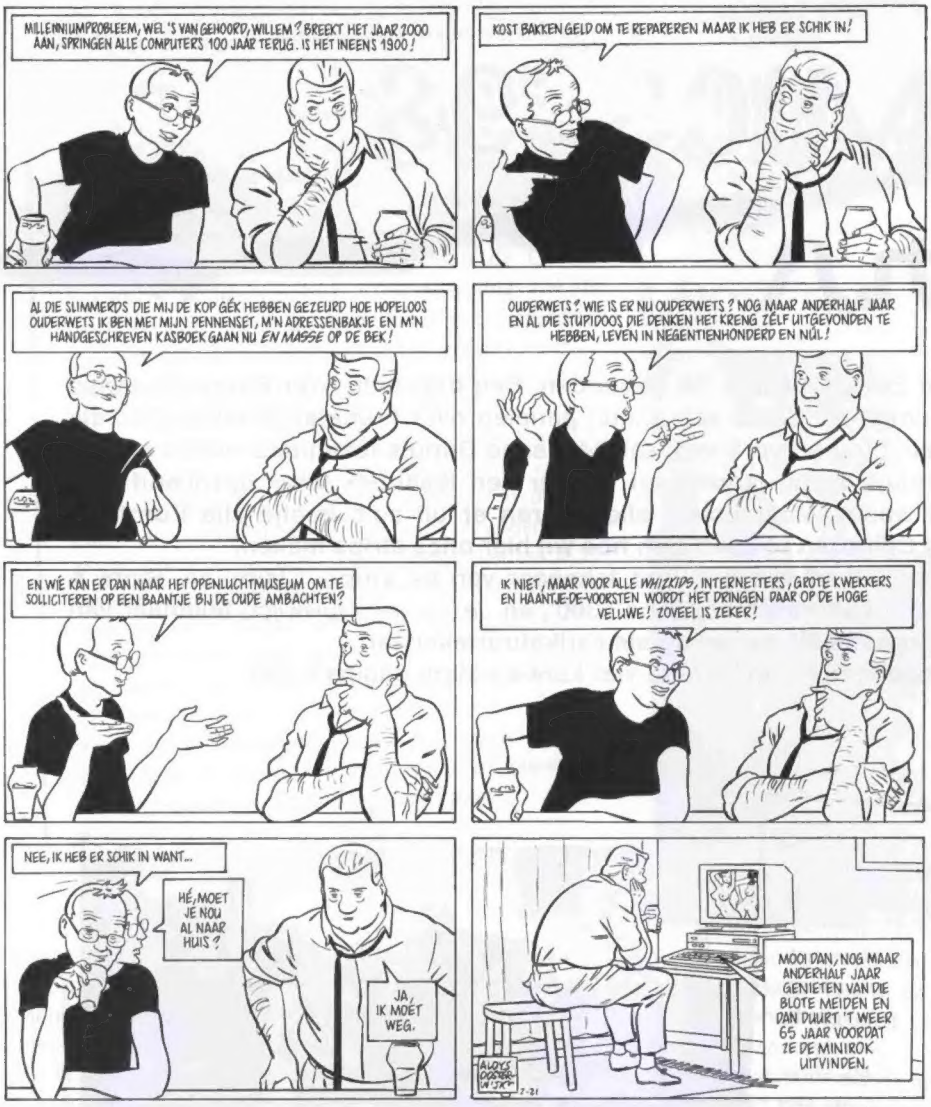
MILLENNIUMPROBLEEM, WEL 'S VAN GEHOORD, WILLEM? BREEKT HET JAAR 2000 AAN, SPRINGEN ALLE COMPUTERS 100 JAAR TERUG. IS HET INEENS 1900!
KOST BAKKEN GELD OM TE REPAREREN MAAR IK HEB ER SCHIK IN!
AL DIE SLIMMERDS DIE MIJ DE KOP GÉK HEBBEN GEZEURD HOE HOPELOOS OUDERWETS IK BEN MET MIJN PENNENSET, M'N ADRESSENBAKJE EN M'N HANDGESCHREVEN KASBOEK GAAN NU EN MASSE OP DE BEK!
OUDERWETS? WIE IS ER NU OUDERWETS? NOG MAAR ANDERHALF JAAR EN ÁL DIE STUPIDOOS DIE DENKEN HET KRENG ZÉLF UITGEVONDEN TE HEBBEN, LEVEN IN NEGENTIENHONDERD EN NUL!
EN WÍÉ KAN ER DAN NAAR HET OPENLUCHTMUSEUM OM TE SOLLICITEREN OP EEN BAANTJE BIJ DE OUDE AMBACHTEN?
IK NIET, MAAR VOOR ALLE WHIZKIPS, INTERNETTERS, GROTE KWEKKERS EN HAANTJE-DE-VOORSTEN WORDT HET DRINGEN DAAR OP DE HOGE VELUWE! ZOVEEL IS ZEKER!
NEE, IK HEB ER SCHIK IN WANT...
HÉ, MOET JE NOU AL NAAR HUIS?
JA, IK MOET WEG.
MOOI DAN, NOG MAAR ANDERHALF JAAR GENIETEN VAN DIE BLOTE MEIDEN EN DAN DUURT 'T WEER 65 JAAR VOORDAT TE DE MINIROK UITVINDEN.

is de opzet te dun. Dan kun je als lezer Willem ook niet sympathiek gaan vinden. Hij moet net een echt mens zijn. Zijn karakter kan ik niet precies omschrijven, maar ik kan er wel geintjes mee verzinnen. En ik weet wat hij niet zal doen qua seks. Hij is geen snelle neuker die op zoek is naar rare dingen. Willem is een eenvoudige boerenlul. De mensen om hem heen zijn gekker dan hij. Het klinkt plat, maar zo is het.

Willems vrienden hou ik ook realistisch. Zo heb ik Kleine Ruud gebaseerd op **Ruud Hulleman**, een collegatekenaar die werkt bij Comic House. Ik had al veel schetsen van zijn gezicht gemaakt. De echte Ruud is niet zo klein als Kleine Ruud, maar in de eerste grap waarin hij voorkwam was dat nodig voor de clou. Tony de Pony is een kop groter dan Willem. Hij is geënt op die onuitstaanbare **Rintje Ritsma**. Ik heb er alleen een matje en een trainingspak bij getekend, verder is het Ritsma's gezicht. Hij staat voor alles wat ik vreselijk kan vinden aan een man. Het is zo'n type dat op de lagere school al schouderklopjes uitdeelde aan jongens die er toch niet met de meiden vandoor gingen. Een èchte eikel.'

Grappen maken

'Willem vloeit logisch voort uit Cor Morelli. Toch heb ik min of meer een nieuw vak moeten leren. In plaats van over lange verhalen na te denken moet ik nu grappen verzinnen. Hoe vertel je een bak in acht plaatjes? Gelukkig werk ik met **Hanco Kolk** en **Peter de Wit** in één studio. Dat scheelt. Vooral Pe-

HÉ ROY, WAT LOOP JE NOU TE SUFFEN MAN!
MAAR WAT... WAT GEBEURT ER NOU?
O, SARAH IS GESTRUIKELD.
AUW!
HAAL EEN AMBULANCE! SNEL!
DAT DIEED JE MET OPZET! KA... AUW! M'N VOET DOET PIJN!
HEB IK DAT NOU GOED GEZIEN?
ROY PAS OP, EEN BAL VOOR JOU!
DAT DIEED KARIN EXPRES! IK HEB HET DUIDELIJK GE... O NEE, ROY PAS OP!
HOE VOEL JE JE NU?
M'N BEEN IS GEBROKEN, MAAR ZE ZEGGEN DAT HET WEER KEURIG ZAL HERSTELLEN.
WAT EEN SOP, HIER LIG IK DAN UITGESCHAKELD, EN DAT ALLEEN OMDAT IK ZO NODIG...
HOU OP SARAH, IK HEB DUIDELIJK GEZIEN DAT KARIN JE ONDERUIT HAALDE, EN ROY...
MIJ VINDT ME NU VAST EEN ONGELOOFLIJKE KLUNS!
SARAH, ROY 18...
7
¡EN MI CONO, ESTÁ EN MI CONO!
¡SÉ AHORA MISMO!
¡VAMOS, BAL!
¡FUERA!
¡SAL!
¡SÉ, SÉ!
¡VE TOCA A MÍ!

***Uiterst links*, Studie voor een Katja Schuurman-strip.**
***Geheel boven*, Studies van en strip met Kleine Ruud (Hulleman).**

***Linksonder, Fantastische boy, die Roy*, strip voor Tina.**
***Rechtsonder*, Erotische strip voor het Spaanse *Kiss Comix*.**

EUROCOMICS '98

歐洲漫畫展九八

Onlangs werd in Hongkong de expositie EUROCOMICS '98 gehouden. Een expositie over Europese strips georganiseerd door de Europese Gemeenschap. Naast een aantal panelen over Franstalige tekenaars, die we al eerder in Angoulême gezien hadden, hing er werk van wat Belgische Dupuis-tekenaars, waren er veel animatiefilmpjes te zien uit vooral Scandinavische landen, en was er een leeshoek waar opvallend veel vertaalde Nederlandse strips te vinden waren. Maar boven alles waren er uit zo'n beetje alle Europese landen tekenaars uitgenodigd om aan de Chinezen te laten zien hoe wij hier onze strips maken.
Voor Nederland waren er twee tekenaars: *Robert van der Kroft*, tekenaar van de strips 'Claire' en 'Sjors & Sjimmie', en uitgever/eindredacteur van het cult-stripblad 'Zone 5300', en *Jesse van Muylwijck*, tekenaar van de krantenstrip 'de Rechter', maar hier voornamelijk aanwezig als karikatuurtekenaar.
Robert van der Kroft hield voor ons zijn dagboek bij en leverde vier kant-en-klare pagina's aan.

foto: Ole Christensen (via e-mail)

Woensdag
10.00 -Op Schiphol bleken onze KLM-gesponsorde tickets niet de gedroomde business-class-tickets, maar juist de goedkoopste personeels-tickets die ze hadden kunnen verzinnen: het vliegtuig was overboekt en tot vijf minuten voor ons vertrek bleef het onzeker of we wel mee konden vliegen. Alleen als er genoeg mensen niet kwamen opdagen konden we mee, en de volgende vlucht zou pas twee dagen later gaan.
Gelukkig waren er genoeg zieken en doden gevallen en bleven er nog twee kleine rokerige plekjes achterin over. Jesse veinsde een astma-aanval en mocht vooraan zitten.
Lang, zwaar, niet slapen, wel veel en vaak eten, drie films, veel turbulentie, mistige landing, kortom een normale lange-afstands-vlucht.
Op het oude vliegveld van Hongkong werden we opgewacht door Sandra, de organisatrice van het Nederlands consulaat, die ons met een taxi naar ons hotel bracht. Eindelijk ging het goed: het Furama Hotel, prachtig, naast het Ritz-Carlton, met uitzicht op het water en op Kowloon, het vaste land tegenover Hongkong Island.
11.00u -Rust. Dank zij het tijdverschil leek het op onze klok maar een uur geleden dat we vertrokken. Dat gaf de burger moed. (Dat het intussen donderdag was geworden vergaten we maar even).
Beetje in Hongkong gaan wandelen: druk, hoog, warm, Engels (links rijden, dubbeldeks bussen), met Chinese posters en Chinese mensen. Het leven speelt zich daar op verschillende niveaus af: je loopt van het ene gebouw naar het andere of op de begane grond of op de eerste verdieping. Auto's rijden eronder, erlangs soms zelfs erboven. Geprobeerd er een overzichtsfoto van te maken, maar dat paste van geen kant, tekenen lukte ook niet, dit kun je alleen maar zelf beleven.

Tweede dag
De opening van de expositie. Er waren al een hoop tekenaars aangekomen: Uit Oostenrijk *Ronald Putzker* met vrouw en agent *Harald Havas*, voor België was *Jan Bosschaert* uitgenodigd, *David Lloyd* uit Engeland, *Ole Comoll Christensen* uit Denemarken samen met *Anders Hjort Jorgensen* (oprichter van het Deense Stripmuseum), *Kati Kovàcs* -de enige vrouwelijke tekenaar- die eigenlijk in Italie woont, maar Finse is en er dan ook voor Finland aanwezig was. *Hansi Kiefersauer* uit Duitsland, *Olle Berg* uit Zweden en dan Jesse en ik voor Nederland natuurlijk. Een paar dagen later kwam *Luis Louro* voor Portugal. En nog veel later, toen wij allemaal al weg waren kwamen *Martin Berthommier* en *Moebius* (Jean Giraud dus) voor Frankrijk, jammer dat we die gemist hebben. (of wilde hij misschien helemaal alleen de ster zijn, vroegen wij ons af?).
Alle bijbehorende consuls e.d. waren er natuurlijk ook.
En niet te vergeten waren er allerlei Chinezen, zowel tekenende als geïnteresseerde. Op de expositie hing ook werk van drie Chinese tekenaars: *Zunzi*, *Craig Au-Yeung* en *Li Chi Tak*.
Drankje hier, praatje daar, kortom een echte receptie.
Italië had zo'n beetje als enige land geen tekenaar uitgenodigd. Het leek of de consul zich daar schuldig over voelde, hij nodigde alle tekenaars en bijbehorende consuls uit naar zijn huis te komen om wat te drinken en daarna daar wat te eten. Het was een mooie gelegenheid om met alle tekenaars kennis te maken.
Naarmate het eten langer wegbleef, hielp de drank om het extra gezellig te maken ... en laat ook.

Derde dag

Wakker gebeld door de organisatie: waar we bleven.
Gelukkig was het hotel aan de overkant van de expositie en waren we snel ter plaatse.
In de expositieruimte waren vier tekentafels neergezet waar om beurten tekenaars aan gingen zitten om wat te tekenen. Jesse maakte karikaturen van de Chinese bezoekers, ik tekende mijn Claire-aflevering van die week, legde uit hoe ik dat deed, en liet met voorbeelden zien hoe het later ook nog gekleurd en gedrukt werd.
Gelukkig was er zo nu en dan een Chinese tolk bij, niet alle Hongkong-Chinezen spreken Engels.
Aan het eind van de dag werden alle tekenaars uitgenodigd op de opening van een expositie van een aantal Chinese vrije kunstenaars verderop in de stad. Zaten we ineens middenin de Chinese underground-scene. Die was niet eens zoveel anders dan die in het westen. De Chinese tekens maken het interessant om naar te kijken (lezen lukt niet zo). Ze dronken er 'Oranjeboombier', heel alternatief daar.
De Engelse consul wilde kennelijk niet onderdoen voor zijn Italiaanse collega de avond ervoor, en nodigde op zijn beurt iedereen uit om Chinees te gaan eten.
Zo'n beetje de hele avond in het restaurant blijven eten en weer vooral al wachtend blijven drinken.

Op de foto v.l.n.r.:
Hansi Kiefersauer (D), Jesse van Muylwijck (NL), Beatriz Brasil (organisatrice), Chan Ya (Zunzi's vriendin), Olle Berg (S), Robert van der Kroft (NL), Zunzi (HK), Anders Jorgensen (DK), Jan Bosschaert (B)

Eén van de leuke bijkomstigheden van deze Chinese reis was de ontmoeting met Europese collega-tekenaars. Het gebeurt niet vaak dat je als Nederlandse tekenaar buitenlandse tekenaars ontmoet. Met sommige had ik al wel contact gehad dankzij 'Zone 5300': Olle Berg was vanaf het eerste nummer mijn favoriet, het was heel leuk hem in levende lijve te ontmoeten en hij bleek net zo leuk als zijn stripjes. Ole Christensons werk kende ik ook al doordat hij in 'Zone 5300' gepubliceerd had, en ik had hem zelfs al eens kort op de beurs in Turnhout ontmoet, maar kon nu uitgebreider met hem kennis maken. Jan Bosschaert kende ik al wel veel langer, eerst door zijn strip 'Omni' die hij samen met Jan van Die en Wilbert Plijnaar (mijn eigen tekstschrijvers dus) maakte voor 'Eppo', en later omdat ik door mijn 'Belgische' strip Claire vaak in België uitgenodigd word en hem dan vaak tegenkom. Maar op stripbeurzen is het meestal zo'n chaos dat van echt elkaar leren kennen niet veel terecht komt. Hansi Kiefersauer kende ik niet, maar we bleken ongeveer even oud en dezelfde muzikale interesses te hebben, en te hebben gehad: Hij had veel bands gezien die ik tijdens dezelfde tournees in Nederland ook weer gezien had. Ook maakte hij zelf muziek en had veel belangstelling voor mijn band 'Zorro', wie weet volgt er nog een tourneetje door Duitsland door deze ontmoeting. David Lloyd kende ik ook nog niet. Ook zijn werk niet, achteraf vreemd, want veel van zijn werk verschijnt in Engelse comics, die ik toch vaak onder ogen krijg. Via hem zouden we 'de Engelse markt wel eens kunnen openbreken' (zijn woorden dus). Ik ben heel benieuwd hoe hij dat had gezien.

Video-schermen

Leeshoek

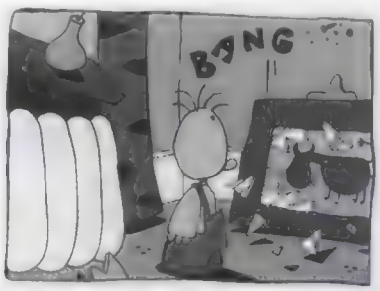

Olle Berg

Jan Bosschaert

Ronald Putzker

Met Ronald Putzker en zijn aanhang heb ik jammer genoeg maar weinig contact gehad, op een of andere manier liepen onze schema's net langs elkaar en ook bij het eten of drinken zaten zij steeds aan een andere tafel dan ik. En uiteindelijk zijn zij ook maar een dag of drie gebleven. Zij trokken weer wel veel op met Kati Kovács, de Finse. Die ik daardoor eigenlijk de eerste paar dagen ook steeds misliep, en pas later ontmoette. Eigenlijk te korte ontmoetingen, die we in de toekomst beslist nog eens over gaan doen. Luis Louro kwam pas de dag voor wij weer vertrokken. Hij heeft een hoop tekenaars gemist, en de resterende maar heel kort ontmoet. Hij heeft misschien nog wel Giraud gezien, die wij dan weer hebben gemist.

Dag vier

Hadden we ons vandaag op tijd laten wekken door de hotel-wek-service, bleek de organisatie zich verslapen te hebben en stonden we voor een dichte deur. Gelukkig niet al te lang.

's Middags was er een forum georganiseerd, met als thema: *'Are comics trash?'*. Alle tekenaars deden hieraan mee. Met moeite kwam er een soort gesprek op gang. Hier en daar stelde het publiek gelukkig nog een vraag.

De eindconclusie was zoiets als: de meeste strips zijn *'trash'* behalve de strips die wij zelf tekenen natuurlijk. Lollige boel, die tekenaars.

Na afloop zou één van de vertegenwoordigde Chinese tekenaars, Zunzi, ons wel eens ècht Chinees laten eten. Dat van gisteren was niet echt genoeg, vond hij. Hij nodigde ons uit en bestelde allerlei verschillende gerechten. Veel dingen konden we niet thuisbrengen, het voorgerecht bleek bijvoorbeeld uit opgestapelde varkensoren te bestaan. Maar bij het hoofdgerecht ontdekten we toch duidelijk een vissenkop en de duiven keken ons zelfs nog bijna aan. Zoete erwtensoep na was ook wel heel niet-westers.

Het viel achteraf wel op dat Zunzi zelf maar heel weinig meegegeten had.

Daarna nam hij ons allemaal mee naar de 'night-market'. Druk en heel erg Chinees. Iedereen kocht hier wel iets voor zijn familie thuis, waarbij Zunzi fijn kon helpen met afdingen in het Chinees.

Al snel op een terras beland; 's avonds bleef het nog heel lang warm.

(Als je 'local beer' bestelt, krijg je daar 'San Miguel', weer heel opmerkelijk).

Robert van der Kroft, getekend door Zunzi

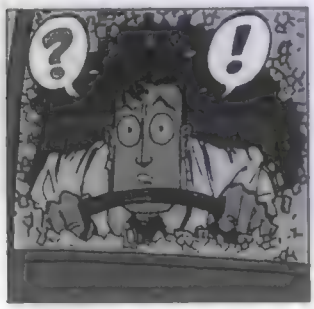

Ole Comoll Christensen

Kati Kovács

Luis Louro

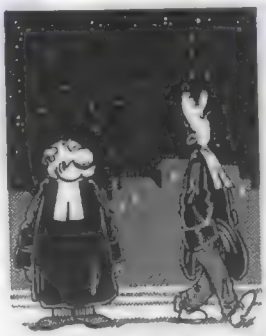

Jesse van Muylwijck

Hansi Kiefersauer

David Lloyd

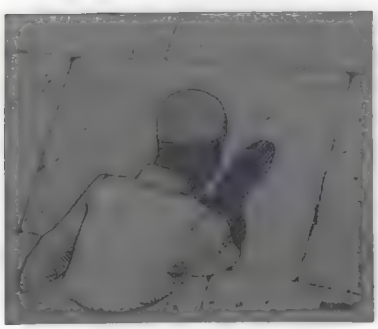

Moebius

Martin Berthommier

Dag vijf

Vroeg opstaan blijft toch wel heel moeilijk. Is dat de jet-lag of het bier?

Inmiddels is het zondag geworden. Het blijkt gewoonte te zijn in Hongkong dat op zondag alle Filippijnse huishoudhulpen elkaar opzoeken, vlak bij onze expositiezaal. Het waren er duizenden en nog eens duizenden, we moesten ons een weg banen door al die kleine Filippijnse vrouwtjes. Wij hoopten nog dat het allemaal fans waren die voor ons kwamen, maar ze gunden ons geen blik waardig en hadden alleen maar belangstelling voor elkaar.

De expositie werd die dag zelfs maar matig bezocht.

Zunzi nodigde ons wel weer uit om 's middags Dim Sum te eten. Dat bleken alle Chinezen zondagmiddag te doen. In één enorme en chaotische zaal.

Toch nog wel wat zitten tekenen op de expositie.

Jan Bosschaert, de Belgische tekenaar, had de hele week lopen opscheppen over zijn slaapplaats: het Belgische consulaat boven op de 'Peak', de berg midden op Hongkong Island, waarvandaan het uitzicht fenomenaal zou zijn. Hij en de Belgische consul-mevrouw nodigden ons uit om dat te komen bewonderen. Maar natuurlijk was het uitgerekend nu een regenachtige mistige avond en konden we nauwelijks iets van dat adembenemende uitzicht zien.

Op de terugweg naar het hotel langs de FCC, de Foreign Correspondents Club, een beroemde bar waar je eigenlijk lid van moet zijn. Maar wij wisten dat Zunzi daar zou zitten, vanavond was de laatste avond van zijn lidmaatschap en hij had iedereen uitgenodigd om er nog één keer van te genieten. Uiteindelijk zaten alle tekenaars daar en werd het natuurlijk heel gezellig.

Zunzi wilde per se alles betalen, alleen met een Chinese list konden we toch het geld aan hem geven (gevouwen in een tekening die we speciaal voor hem gemaakt hadden).

Dag zes: Maandag

Een echt maandag-gevoel: moe en een duf hoofd.

Op de expo was het gelukkig ook maandag en waren er maar weinig bezoekers. Na mijn dagelijkse tekenuurtjes daar (het begint op 'werk' te lijken) de stad ingegaan. Door een rare èchte Chinese wijk gelopen, met markt-kraampjes vol vreemde knollen, dode beesten en kledingachtige gewaden. Het leek een soort rustdag voor me te worden. Pas aan het eind van de dag naar de expo-ruimte.

We hadden daar afgesproken om daar vandaan naar het huis van de Finse consul te gaan voor een drankje. Er waren al minder tekenaars, de Denen en Oostenrijkers waren al terug naar hun land.

Na dit aperatiefje moesten Jesse en ik al snel weg, wij waren uitgenodigd door de Nederlandse consul-generaal om die avond bij hem te gaan eten. Omdat het toch wel heel gezellig was geworden bij de Finse consul, kwamen we natuurlijk veel te laat. We hoopten maar dat dat zo hoorde in consulkringen.

Het Nederlandse consulhuis was prachtig, weer boven op die berg natuurlijk, maar nu aan de andere kant, met een grote tuin, waarin een pas opgevist V.O.C.-kanon, met schilderijen van de koningin aan de muur, en we aten natuurlijk van borden met het Nederlandse 'je maintiendrai'-wapen.

We voelden ons weer een beetje thuis en konden er weer eens gewoon Nederlands praten. En ondanks dat het maandag was, heel gezellig en werd het toch weer heel laat.

De laatste echte dag

Wakker gebeld door de KLM om de vlucht van morgen te bevestigen. Ze voelden zich zeker schuldig vanwege de heenreis, voor het eerst in mijn leven belden zij mij.

Ik had veel gehoord over de vogeltjesmarkt, je zou er overdonderd worden door alle vogels, vogelgetjilp, -gesnater, -kleuren, enz. Extra vroeg opgestaan, snel met de metro ernaartoe. Maar ik was nu zo vroeg (9.00 u) dat er nog maar één stalletje net open was. Niet zo indrukwekkend dus.

Om daar nou nog een paar uur te gaan zitten wachten zag ik ook niet zo zitten. Terug gaan lopen door alle winkelstraten. Gekeken of ik nog goedkope interessante aankopen kon doen, maar alles bleek net zo duur of zelfs duurder dan in Nederland, jammer. Alleen CD's zijn hier veel goedkoper, rond de *f*20,- à *f*25,-; daar heb ik er dan ook een enorme stapel van gekocht.

's Middags naar de expositiezaal. Het was echt een laatste dag, ook voor de andere tekenaars. Van tekenen kwam niet veel meer, voornamelijk met de andere tekenaars zitten praten, adressen en boeken uitgewisseld e.d. En met iedereen een afscheidsbier gedronken.

Jesse en ik hebben 's avonds Sandra van het Nederlands consulaat, die zo'n beetje alles voor ons geregeld had, uitgenodigd om ergens te gaan eten. Op advies van Zunzi, de Chinese tekenaar, zijn we in zijn favoriete restaurant gaan eten: een Indiaas restaurant. Toevallig is dat ook mijn favoriet. Zou Indiaas dan algemeen het lekkerst zijn op de wereld?

Na afloop in onze eigen hotelbar (voor het eerst) nog een bier gaan drinken. Een passend afscheid aan ons tijdelijk 'woonhuis'.

De drie Chinese tekenaars:

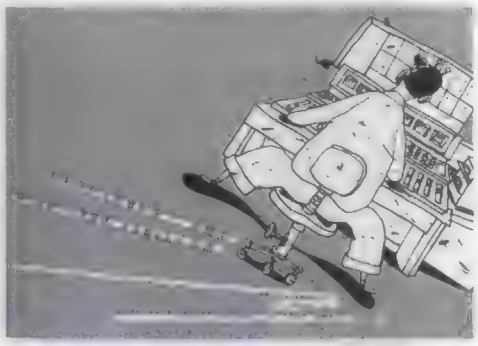

Craig Au Yeung

Li Chi Tak

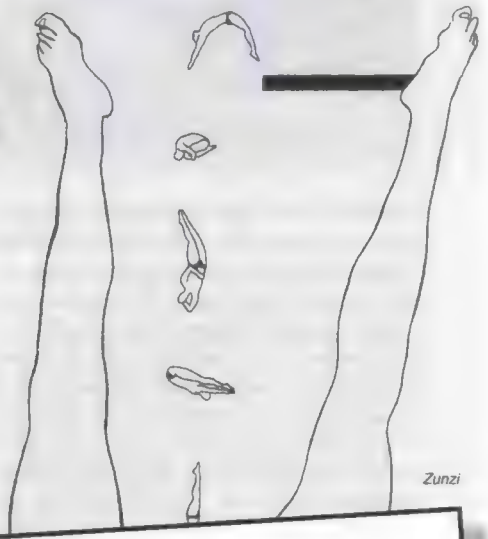

Zunzi

De echt allerlaatste dag

Direct na het opstaan uitgecheckt en al op weg, vanuit de vliegveld-bus een laatste blik op Hongkong.

En een nog vermoeiender en een nog langer lijkende vliegreis terug naar Nederland. Met deze keer maar twee speelfilms, weer helemaal niet slapen (we waren tenslotte maar net opgestaan).

Na zo'n dertien uur vliegen terug in Nederland: blijkt het daar net middag geworden. Wakker blijven tot het weer avond geworden is. (En hup, weer een jetlag er bovenop)

Bijna thuis

Al met al een heel vermoeiende reis met duizenden nieuwe indrukken, contacten, ideeën en met misschien een heleboel nieuwe manieren om strips te maken, voor ons allemaal. Ik ben benieuwd hoeveel ervan terug te vinden zal zijn in de strips van de betreffende tekenaars.

Veel van ons hebben inmiddels al contact met elkaar gehad, tot nu toe nog niet veel meer dan wat foto's en e-mailtjes uitgewisseld, maar het begin is er. We hebben afgesproken allemaal ons best te doen om in ieders land bij de betreffende stripinstanties te proberen bij grote strip-evenementen de andere Europese tekenaars uit te nodigen. Om de contacten in stand te houden, uit te breiden en misschien in de toekomst één groot Europees stripfenomeen te kunnen vormen. Met natuurlijk wel ieders eigen inbreng, want bij dat eigengereide zooitje striptekenaars hoef je niet te proberen iets te sturen, die blijven gewoon hun eigen gang gaan ... Gelukkig maar.

JIDAIMONO

Achtergronden bij de samoeraistrip

door
WILLEM HODENPIJL

Ieder land heeft historische personages die in de loop der tijd tot cultfiguren zijn geworden en daarom veelvuldig het onderwerp zijn van boeken, films en strips. In Amerika zijn dat de cowboys, in Europa de ridders en in Japan de samoerai. Samoeraikrijgers hebben een groot stempel gedrukt op de Japanse samenleving. De samoeraistrips vormen in Japan een apart genre: *Jidaimono*, oftewel historische verhalen. Door de toevloed van het Japanse beeldverhaal naar het westen kan men ook hier kennismaken met een aantal samoeraistrips.

Het woord *samoerai* betekent dienaar en de samoerai waren dan ook dienaren in de meest letterlijke zin van het woord. Er werd van hen verwacht dat ze hun heer dienden tot in de dood en zelfs de minste vorm van ongehoorzaamheid werd aangemerkt als een zonde die met de dood kon worden bestraft. Vaak was dat niet eens nodig, want een schuldbewuste samoerai verkoos *harakiri* (rituele zelfmoord door middel van het opensnijden van de buik) boven de dood door executie. Deze levenshouding kwam voort uit een ongeschreven erecode, *bushido* (weg van de krijger), die gehoorzaamheid en trouw propageerde.

De samoerai kwamen op in de Heian-periode (650-793) en de Nara-periode (794-1185). Dat waren tijden van grote conflicten tussen de verscheidene machtige krijgsheren. Het gezag van de keizer brokkelde af en de macht van de krijgsheren werd groter. Uit de talloze

***Linksboven*, Illustratie uit *Ehon Taikoki* van een samoerai die de strijd aangaat. Geïllustreerde historische verhalen waren de voorlopers van het moderne samoerai-stripverhaal.**
***Rechts*, Minamoto Yoshiee was een held uit de historie van de samoerai. Hij vocht reeds op jonge leeftijd aan de zijde van zijn vader. Door zijn moed kreeg hij de naam Hachiman Taro, zoon van de oorlogsgod.**
***Geheel rechts*, In de periode 1951-1960 verscheen *Suzunosuke*. Dit werk betekende een opleving voor de samoerai-strip.**

Deze aankondiging van een nieuw verhaal van Hiroshi Hirata heeft veel weg van de trailer van een film, waarin de beste scènes uit het verhaal zijn verwerkt, *Artistic Sano*, 1997.

oorlogen kwam uiteindelijk de Tokugawa-clan als overwinnaar te voorschijn toen **Ieyasu Tokugawa** in 1600 tijdens de slag in Segigahara de overwinning behaalde op zijn tegenstanders.

Tokugawa was daarmee de grote heerser van Japan geworden en hij stelde een militaire dictatuur in, het zogenaamde shogunaat. Vanuit een groot kasteel in Edo voerde hij een onderdrukkend regime. De keizer en zijn hofhouding werden onder strenge bewaking gesteld in Kyoto, de grenzen van Japan werden totaal gesloten voor buitenlanders en een netwerk van spionnen informeerde de militaire regering over het doen en laten van de bevolking.

Grote krijgsheren

De bevolking werd opgedeeld in verscheidene standen: de samoerai stonden aan de top, gevolgd door de boeren, de ambachtslieden en de kooplui. Cruciaal in het hele stelsel waren de *daimyos* (grote krijgsheren die het bestuur hadden over grote gebieden) en hun vazallen, de samoerai. De samoerai hadden een bevoorrechte positie binnen het stelsel. Zij waren de enigen die wapens mochten dragen (twee zwaarden) en hadden het recht om gewone burgers zonder enige vorm van proces te doden als zij vonden dat die hen hadden beledigd.

Toch was hun positie minder benijdenswaardig dan men zou denken. De samoerai waren met handen en voeten gebonden aan hun heer en er werd blinde gehoorzaamheid van hen geëist. Een gehoorzaamheid die duurde tot in de dood. Bovendien was een samoerai die door wat voor omstandigheden dan ook zijn heer verloor, gedoemd tot armoede en uit-

sluiting. Aan de ene kant werd er van hem verwacht dat hij de samoerai-status ophield zonder de middelen die bij zijn positie hoorden, aan de andere kant werd hij gewantrouwd door de burgers met wie hij – gedwongen door de omstandigheden – moest samenleven.

Ronins

Het Tokugawa-regime bestond uit veel samoerai zonder heer omdat tijdens de voorafgaande oorlogen een groot aantal machtige clans (die als bedreiging werden gezien) was opgebroken. Bovendien hadden de meeste clans niet genoeg middelen om een ongelimiteerd aantal samoerai in dienst te hebben, met als gevolg dat ze veel van hen op straat zetten. Deze samoerai zonder heer trokken van plaats tot plaats. In de volksmond werden ze *ronins* (golfmannen) genoemd omdat ze voortgedreven werden door de golven van het leven zonder doel of woonplaats. Vaak waren deze ronins uiterst efficiënte vechters die zich staande hielden door zich te verhuren als lijfwacht en soms zelfs als moordenaar. Velen van hen verbleven in de criminele milieus van de grote steden. Het regime was niet blij met het grote aantal ronins (ongeveer vierhonderdduizend) omdat ze een bedreiging vormden voor de rust in het land.

Het militaire regime hield 267 jaar stand. Het was uiteindelijk keizer **Meiji** die in 1867 een einde maakte aan het feodale bestuur. Hij moderniseerde Japan en schafte het feodale stelsel en daarmee ook de samoerai af. Japan maakte zich op voor de nieuwe tijd.

Samoerai-strips

In de populaire cultuur van Japan hebben de samoerai altijd een belangrijke rol gespeeld. Voordat het stripverhaal zijn entree maakte

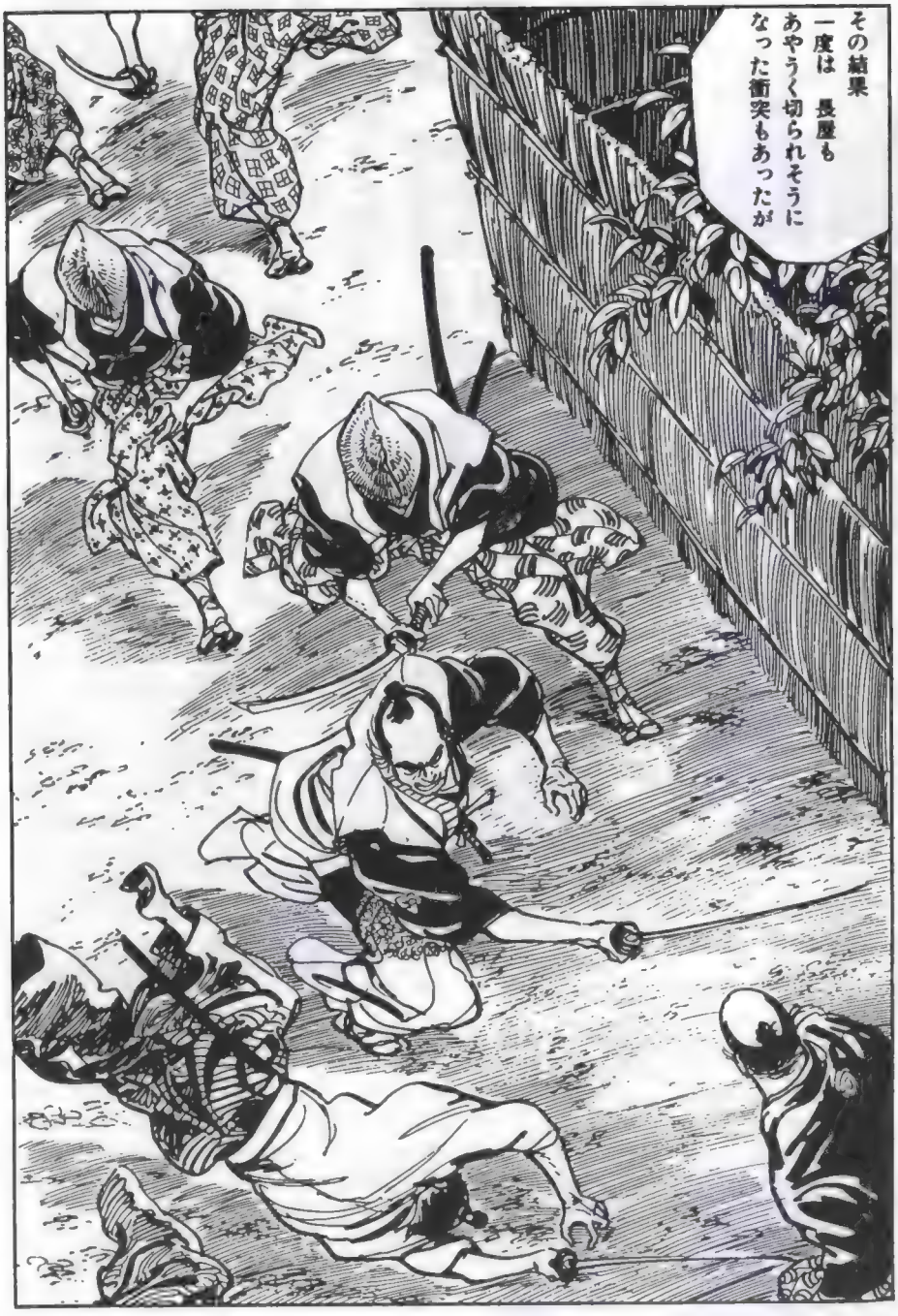

Boven, Een samoerai heeft weinig moeite met een handvol tegenstanders, Hiroshi Hirata, *Artistic Sano*, 1997.

Onder, Technieken, afgebeeld in een instructieboek voor krijgers. Zulke boeken – die tot het erfgoed van Japan behoren – zijn vaak echte beeldverhalen.

in Japan waren hun daden het onderwerp van talloze geïllustreerde prentenboeken, historische boeken en het Kabuki-theater. De eerste samoerai-strips die in de jaren '20 en '30 verschenen, waren op deze kunstvormen geïnspireerd. Omdat het nationalisme in die jaren hoogtij vierde, waren de strips in Japan ook vaak nationalistisch van aard en droegen boodschappen uit over de grootheid van het land, trouw aan de keizer en opofferingsgezindheid voor volk en vaderland. De hoofdpersonen waren jonge samoerai – vaak nog kinderen – die het goede dienden en het slechte bestreden. De bekendste samoerai-strip uit die tijd was *Hinomura Hatanosuke*

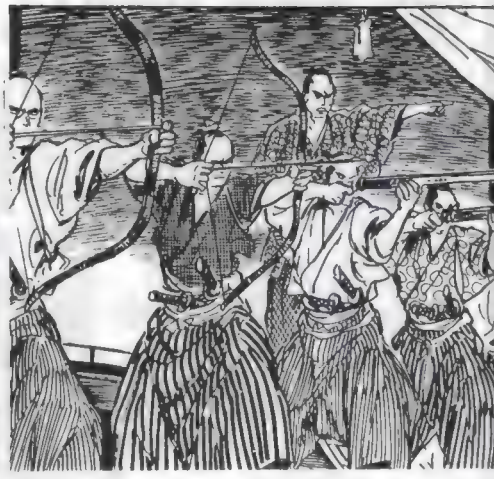

(Hatanosuke van de rijzende zon), over een samoerai-jongetje dat in iedere aflevering ten strijde trok tegen het kwaad.

De samoerai-strips waren ontzettend geliefd in die jaren, maar na de Tweede Wereldoorlog was het gedaan met de populariteit van het genre. Japan had gefaald op het militaire vlak en wilde alles vergeten dat aan het militarisme herinnerde. Bovendien zagen de geallieerden erop toe dat er geen nationalistische tendensen meer waren in Japan. Gezien de band met het militaire verleden vielen samoerai-strips daar ook onder.

In 1954 maakte de samoerai-strip zijn rentree met het verschijnen van *Akado Suzonusoke* van **Tsunayoshi Takeuchi**. De strip was zeer gewild en betekende een opleving van het genre. De strips die volgden waren in het begin vooral gericht op een jeugdig publiek. De tekeningen waren cartoonachtig en de verhalen humoristisch. In de loop der tijd werden de strips echter harder, realistischer en bestemd voor een volwassener publiek.

Nieuwe lichting

Sanpei Shirata, **Goseiki Kojima** en **Hiroshi Hirata** behoorden tot de nieuwe lichting striptekenaars die het samoerai-stripverhaal een realistischer gezicht gaven.

Shirata bracht in 1959 zijn klassieker *Ninja Bugeicho (Wapenfeiten van een ninja)* uit. Het verhaal speelt zich af in de zestiende eeuw, een periode vol oorlog. In deze strip zijn een groot aantal historische feiten verwerkt en wordt ruime aandacht besteed aan de ongelijkheid binnen de feodale samenleving. Hoofdpersoon Kagemura kiest op een gegeven moment zelfs de zijde van opstandige boeren en helpt hen bij hun opstanden. Het verhaal was een enorm succes in Japan en betekende een doorbraak van Shirata die zich hiermee een grote status verwierf als striptekenaar.

Kojima en **Koike** leverden in 1970 met

Dynamische scène uit Sampei Shirato's *Kamui*. Tekenaars als Shirato zijn zeer bedreven in het uitbeelden van actie, 1988.

Kazure Okami (Eenzame wolf en kind) hun bijdrage aan het samoeraigenre. Het verhaal speelt zich af in het Japan van Tokugawa en gaat over een samoerai die door verraad op drift is geraakt en samen met zijn zoontje door Japan zwerft. De strip was zeer populair en gold als inspiratie voor een aantal films die ook in het westen op de markt zijn gebracht.

Hirata, de derde stripmaker die grote invloed had op het realistischer maken van het

Manji, hoofdpersoon uit *Blade of the Immortal* van Hiroaki Samura beschikt over veel wapens om zijn tegenstanders te doden, 1997.

De Eenzame Wolf met zijn wonderlijke – met wapens uitgeruste – kinderwagen. Met zijn zoontje Daigoro in de kinderwagen trekt hij door Japan, op zoek naar wraak voor het hem aangedane onrecht, 1989.

samoeraigenre, heeft talloze samoerai-strips op zijn naam staan die allen werden gekenmerkt door een uitermate realistische weergave van het samoeraileven. Hirata betoonde zich in deze verhalen een uitermate goede vakman die elk detail uit de samoeraitijd met grote nauwkeurigheid weergaf.

Westerse stripmarkt

De samoerai-strip is nog steeds zeer geliefd in Japan en met de toevloed van Japanse strips naar het westen zijn er ook een aantal samoerai-strips op de westerse stripmarkt verschenen. Eén van de eerste samoerai-strips die in het westen op de markt werd gebracht was de al eerder genoemde *Eenzame wolf en kind*. De grote promotor van de strip was de Amerikaanse striptekenaar **Frank Miller** (bekend van *The Dark Knight Returns*), die het verhaal al had gelezen voordat het in het Engels was vertaald. Miller, die geen Japans kende, was op grond van de tekeningen laaiend enthousiast over de strip en heeft ook het voorwoord geschreven voor de Engelstalige uitgave.

Eenzame wolf en kind, dat in de jaren '80 op de westerse markt werd gebracht, vertelt het verhaal van Itto Ogami die in het Japan van Tokugawa de functie vervult van *kaishaku*, een soort beul. In opdracht van de shogun moet een kaishaku edelen die gedwongen zijn om ritueel zelfmoord te plegen, assisteren door ze te onthoofden.

Door intriges van de Yagyu-familie, die het ambt ook ambieerde, wordt Ogami van verraad beticht. Zijn familie wordt vermoord en hij wordt gedwongen om zelfmoord te plegen. Ogami weigert dit en slaat daarom op de vlucht met zijn zoontje Daigoro, die de moordpartij heeft overleefd. Samen trekken ze door Japan.

Ogami is het prototype van een ronin. Hij is nog wel samoerai maar behoort niet meer tot het systeem. Net als zovele andere ronins kiest Ogami voor de criminaliteit. Hij wordt huurmoordenaar en wil met het geld dat hij zo verdient wraak nemen. Hoe het verhaal afloopt zal voor de lezers van de Engelstalige editie onduidelijk blijven, want de publicatie van *Eenzame wolf en kind* stopte met het faillissement van First Publishing en First Comics, de uitgeverijen die de strip op de westerse markt brachten.

Ninja-wraak

Eind jaren '80 brachten de uitgeverijen Viz en Eclipse *Kamui* van **Sanpei Shirata** in een

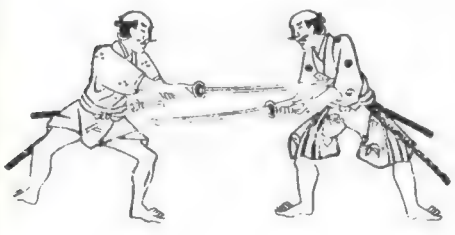

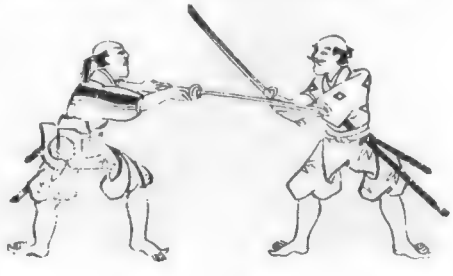

Engelse vertaling op de markt. Net als *Eenzame wolf en kind* speelt *Kamui* zich af in de Tokugawa-periode. De hoofdpersoon is Kamui, een jonge ninja die op een bepaald moment uit zijn eigen ninja-clan wil stappen. De gevolgen zijn vreselijk. De leider van de clan laat de familie en geliefde van Kamui vermoorden. Vanaf dat moment is Kamui een opgejaagd persoon die nog maar één ding wil: wraak. Het is een uiterst gecompliceerd verhaal met veel plots die nauw met elkaar zijn verweven. Shirata heeft talloze historische feiten en personen in zijn verhaal gestopt, waardoor het een zekere authenticiteit krijgt.

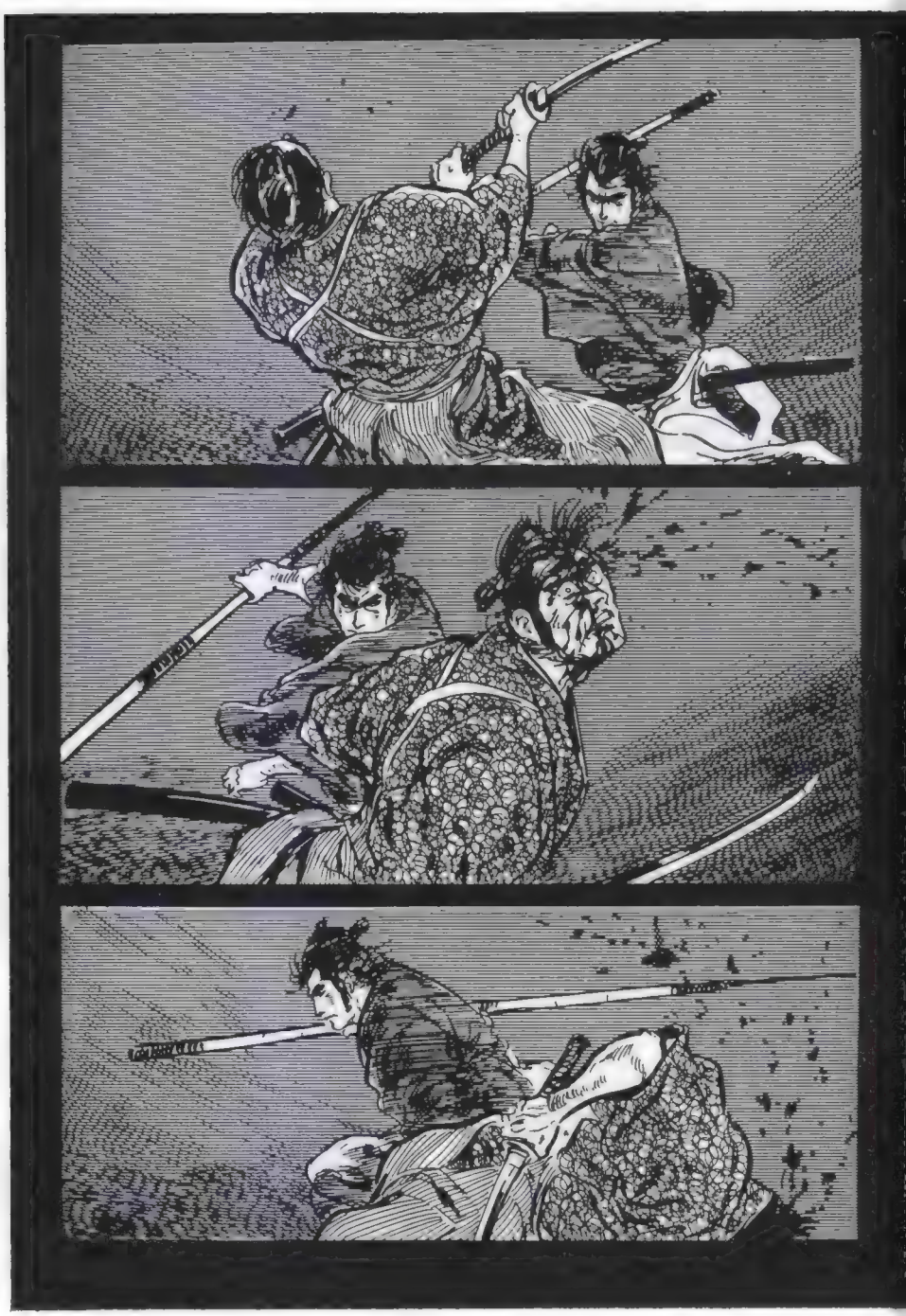

Hakenkruis

Een samoerai-strip van recenter datum is *Blade of the Immortal*, dat in het Engels werd uitgegeven door Dark Horse. De maker van *Blade of the Immortal* is **Samura**, die tot de jongere generatie Japanse tekenaars behoort. Samura heeft het verhaal een zeer eigentijds karakter gegeven door de hoofdpersonen een taalgebruik aan te meten dat in deze tijd door jongeren wordt gebruikt - een soort straattaaltje. Opmerkelijk is ook het feit dat hoofdpersoon Manji op zijn kleding een groot hakenkruis draagt. Om misverstanden daarover te vermijden legt de uitgever in het voorwoord van elke aflevering uit dat het hakenkruis binnen de oosterse cultuur een andere betekenis heeft dan binnen het nazisme. In het oosten geldt het hakenkruis namelijk al eeuwen als een geluksteken.

Manji is een jonge samoerai die door een speling van het lot onsterfelijk is. Hij vindt het een ondraaglijk idee om tot het einde der dagen te moeten dwalen. Wanneer hij van een zieneres hoort dat hij zijn onsterfelijkheid kan verliezen als hij duizend man doodt, besluit hij dat ook te doen. Op een gegeven moment loopt hij een meisje tegen het lijf dat hem wil huren om de moordenaars van haar familie te doden. Zij kan Manji niet betalen, maar uit sympathie accepteert hij de opdracht toch.

Blade of the Immortal is net als de andere samoerai-strips een hard, gewelddadig verhaal over iemand die buiten de maatschappij staat. Op de afloop van het verhaal zullen lezers lang moeten wachten, want de serie loopt nog maar net. Gezien de lengte van de doorsnee Japanse strip kan het heel lang duren voordat onze held zijn doel bereikt.

Westers succes

Evenals andere Japanse strips die in het westen werden geïntroduceerd, sloegen de samoerai-strips goed aan. De filmachtige aanpak van vertellen, de soms schetsmatige stijl van tekenen, het harde geweld en de vreemde wereld van de samoerai spraken een redelijk groot publiek aan. Voor de uitgevers die Japanse strips op de westerse markt brachten, was het succes echter niet groot genoeg om nieuwe samoerai-strips uit te brengen. Behalve de eerder genoemde verhalen is er geen enkele andere reeks gepubliceerd.

En dat is jammer, want hoewel er zich de nodige pulp onder deze strips bevindt, zijn er ook veel samoerai-strips die de lezers in het westen niet onthouden zouden mogen worden. Een goed voorbeeld is het werk van **Hiroshi Hirata**, dat zich moeiteloos kan meten met dat van de grote realistische tekenaars uit het westen. Hopelijk brengt een westerse uitgever ooit nog eens een vertaling uit.

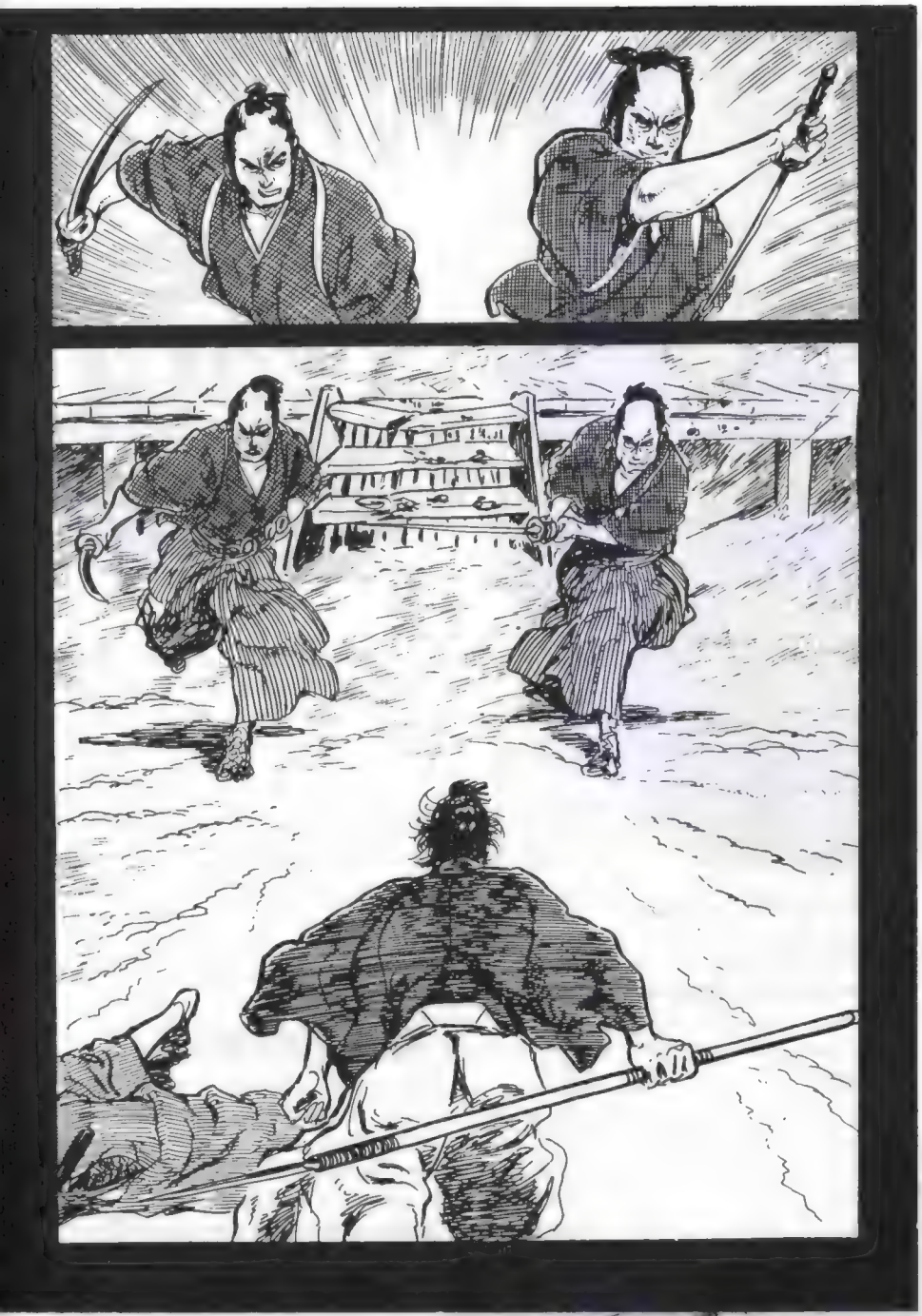

Het dragen van twee zwaarden, een lang en een kort, was het voorrecht van de samoerai.

傑作集

Eenzame Wolf en kind. **Deze strip van Kazuo Koike en Goseiki Kojima die in de jaren '80 ook op de westerse markt verscheen, wordt als een hoogtepunt in het samoerai-genre beschouwd, 1989. *Links, Hatanosuke* van Kikuo Nakajima verscheen van 1935-1941 in het blad *Shonen Club*. Het was één van de eerste samoerai-strips die zich richtte op een jong publiek. Geweld was uit den boze en de tekeningen waren cartoonesk. Het hakenkruis of swastika is in het oosten een gelukteken. *('There is no anti-semitic or pro Nazi meaning behind the use of the symbol in this story. Those meanings did not exist until 1910', staat ter verduidelijking in* Blade of the Immortal *van Hiroaki Samura.)***

Bronnen

- Ratti en Westbrook: *Secrets of the Samurai*
- Silver: *The Samurai Film*
- Schodt: *Manga, Manga*
- Horn: *The World Encyclopedia of Comics*

WANZ

FOTO WILCO TUINENBURG

Soms zit het geluk in een klein hoekje. Voor graficus/illustrator Wanz **betreft het een hoekje van** *Algemeen Dagblad*. **Voor deze Rotterdamse krant verzorgt hij al bijna een jaar de strip** *Volgens Ventje*. **En dat op een weinig gebruikelijke plaats als de economiepagina. Een strip voor een nauwelijks voor de hand liggend katern, vraagt dat om een evenmin voor de hand liggende stripmaker?**

door
WILCO TUINENBURG

Op het eerste gezicht is **Mathijs Wansink** (Geldrop, 1967), de man achter het pseudoniem, inderdaad niet één van die gedreven striptekenaars die een welhaast bovenaardse roeping voor het metier in zich voelen branden. Hoewel hij altijd strips heeft gelezen, heeft dat niet geleid tot het heilige vuur. Dat was simpelweg het tekenen op zich. Wansink: 'Zolang ik me kan herinneren heb ik een potlood in mijn handen gehouden. Volgens mijn vader en moeder heb ik daarbij nooit gekrast. Het stelde vanaf het begin altijd al iets voor. Maar ja, dat zijn trotse ouders. Niet echt een betrouwbare bron.'

De passie voor tekenen bepaalde in elk geval de beroepskeuze. Dat werd de schoolleiding ook duidelijk, toen Wansink door het hele gebouw een wereldgeschiedenis in beeld realiseerde. Hij koos voor een vervolgopleiding in de gewenste richting. Zij het dat de hoofdrichting aan de kunstacademie van Maastricht de grafische werd met tekenen als bijvak. Na het afstuderen timmerde de jonge Wansink al vrij snel behoorlijk aan de weg in een eigen stijl die een zekere verwantschap met de strip verraadt. Zijn pictogrammen, maar ook de logo's met daarin vaak afbeeldingen verwerkt, zijn daarvan het bewijs. Maar de stap naar de wereld van de strip was evenwel verre van gepland. Bovendien was het op verzoek.

'Ik werd gevraagd. Zo makkelijk ging het eigenlijk. Hoe oneerlijk dit ook klinkt als je weet hoe erg de meeste striptekenaars met hun werk moeten leuren om een opdracht binnen te halen. Ik heb veel geluk gehad. Het is mij min of meer komen aanwaaien; op stripgebied althans. Want het was gewoon een kwestie van iemand die mijn naam liet vallen. Diegene moest mij overigens eerst nog wel overtuigen dat ik een krantenstrip zou kunnen maken, waarna *Algemeen Dagblad* bereid was mijn presentatie een kans te geven.'

Stripverleden

Toch is het niet zo dat Mathijs Wansink op stripgebied een geheel onbeschreven blad is. Hij was verbonden aan één van de meest gewaardeerde undergroundbladen die Nederland de afgelopen jaren heeft voortgebracht: *Posse*. Daarvoor verzorgde hij de lay-out en leverde hij de strip **Leip Zuurdeeg**. Aan deze activiteiten kwam een einde doordat het blad uit geldgebrek ter ziele ging. Maar het werk voor *Posse* bleek wel mede de aanzet tot het tekenen van meer strips. Zo publiceert Wansink in *Fret* – het tijdschrift van het Nationaal Pop Instituut – onder de titel *Fred Kadet* een parodiestrip op **Herman Brood**.

fret
Kadet
door
WANZ
EEN DAGJE UIT HET LEVEN VAN EEN ROCK-STER. WE BEGINNEN MET DE NODIGE VITAMIENTJES
VERVOLGENS DE OPNAME VOOR DE NIEUWE CD
EFFE MEEDOEN AAN EEN KUNSTPROJECT
OM IN VORM TE BLIJVEN MOET ER OOK AAN DE NODIGE LICHAAMS-BEWEGING GEDAAN WORDEN
VOOR HET SLAPEN GAAN EEN SLAAPMUTSJE
EN VROEG NAAR BED WANT MORGEN IS ER WEER EEN DAG

stripmaker per toeval

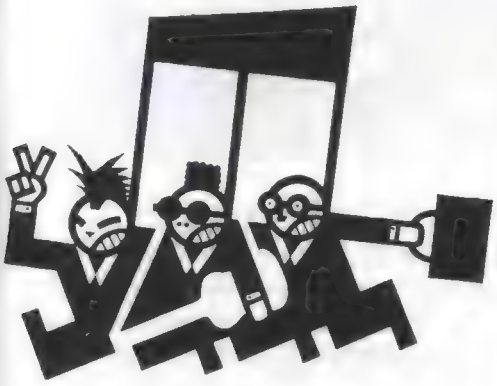

ZEG ZALM, WAAROM WIL HET KABINET PERSÉ ONZE TRIX OP DE EUROMUNT ?
OM ONZE BELANGRIJKSTE BESLISSINGSMETHODE TE HANDHAVEN, VENTJE
WELKE METHODE ?
DE "KOP OF MUNT" METHODE
WANZ

en maakt hij het eerder genoemde *Volgens Ventje* voor *Algemeen Dagblad*.

'*Volgens Ventje* is dus in opdracht verwekt.' (*Algemeen Dagblad* had geen interesse voor de strip *Dilbert* van **Scott Adams**, omdat dit een serie-afname-product is en ook een veel te Amerikaanse uitstraling heeft. Tegenwoordig verschijnt *Dilbert* in *Intermediair* en *De Financiële Telegraaf*. Gezien de huidige populariteit heeft *Algemeen Dagblad* wellicht een verkeerde inschatting gemaakt. Red.) 'De redactie wilde een Nederlandse strip die op de actualiteit inspeelde. De invalshoek moest de economie zijn, dat lag vast. Ik kreeg zelf de vrijheid om de vorm te kiezen waarin ik het wilde gieten. Ik kwam met het idee van professor Ventje, geïnspireerd op de econoom **professor Heertje**. Ik had het karakter van mijn hoogleraar meteen naar redelijke tevredenheid in de pen zitten. Het is een betweterig mannetje dat zich als een autoriteit wil laten gelden, maar feitelijk een hoop lucht is. Ik vind het dan ook leuk om een aantal vaste bijfiguren tegenover

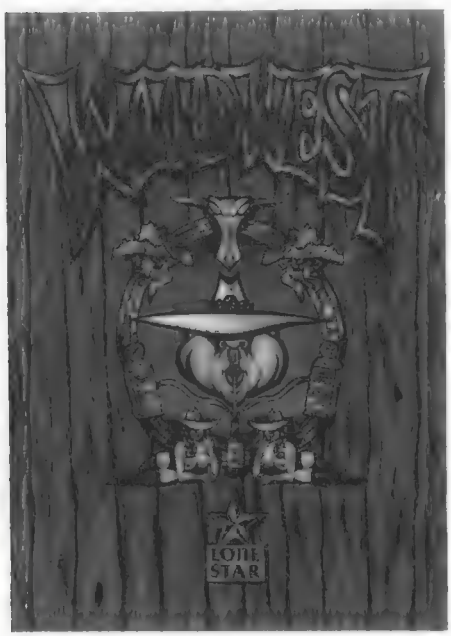

***Boven, vlnr*, Logo voor Bevrijdingspop (niet gebruikt), logo Camaretten-festival, twee *Volgens Ventje*-stroken.**

***Onder, vlnr, Fret Kadet* (parodie op Herman Brood voor het popinformatieblad *Fret* van het Nationaal Pop Instituut, flyer voor een Wild West Dance Party, opdracht voor CSN, een dochteronderneming van KPN Telecom, beeldfragment uit logo garage, illustratie voor *Fret*.**

***Rechts*, Zelfportret.**

WAT BEN JIJ VOOR `N FLUT RECLAME-ONTWERPER. JE HEBT MIJN NAAM NIET BIJ DE ADVERTENTIE GEZET
OEPS !! VERGETEN
VERGETEN ?! DIE ADVERTENTIE KOSTE FL 3000,-
WEES BLIJ IK ZOU MIJN NAAM NIET GRAAG WILLEN ASSOCIËREN MET DEZE VETTE TROEP
LEO LOEMPIA

***Links, Max*, strip voor N.A.B.-magazine.**

***Boven*, Illustratie uit *Fret*, in Wanz' nieuwe stijl.**

***Midden*, Illustratie voor Industrial Metal van *Fret*.**

***Onder, vlnr*, Illustratie voor uitnodiging voor het afscheid van Wanz' moeder bij haar werkgever De Bijenkorf, illustratie voor een voor zichzelf gemaakte kalender met sterrenbeelden, illustratie uit *Volgens Ventje*.**

hem te plaatsen. Zo duikt met enige regelmaat de zwerver op die meer verstand van zaken heeft, maar vooral tegen de dingen aantrapt. Verder is er Johnny, een beetje een proleet die meestal wat te zeggen heeft als het over werklozen gaat. Ook laat ik regelmatig topfiguren uit de economie optreden. Maar Ventje blijft de hoofdfiguur, het is zíjn strip. Ik vind hèm het leukst om te tekenen.'

Stijl

De stijl van de strip is behoorlijk karakteristiek en toont de grafische achtergrond van de tekenaar. Net zo als de gebruikte technieken dat doen.

'Ik probeer een grafisch mooi geheel te maken. Met gebruik van dikke lijnen zet ik tekeningen neer die sterk lijken op mijn grafische werk. Het is pictogram-achtig, vooral gericht op de kleine details, en doorgaans is er geen sprake van een achtergrond of decor. De bijna extreem dikke lijnen ontstaan door op groot formaat te werken, zodat ik dubbele

omtreklijnen kan trekken die ik vervolgens invul met een marker. Verder ben ik door mijn ontwerp-opdrachten gewend de computer te gebruiken. Lettering is niet mijn sterkste kant, omdat ik geen mooi handschrift heb. Dus hanteer ik een computerprogramma voor de tekst in de ballonnen. Dat zijn geschikte letters, vooral ook omdat ik zo'n strakke tekenstijl heb – ik zie het zelf een beetje als een vette variant op de klare lijn. Daar past zo'n scherpe letter uit de computer heel goed bij.'

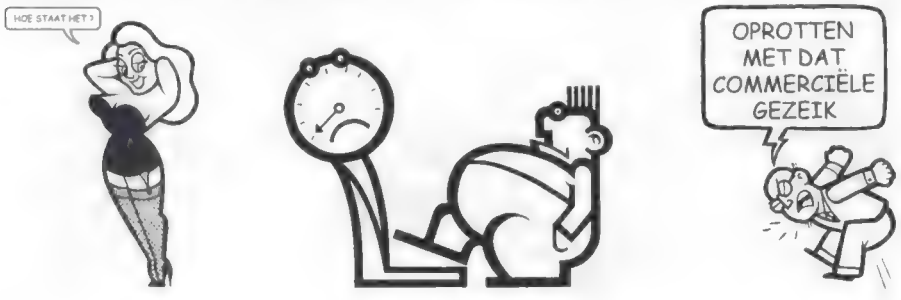

Toekomst

Ondanks het feit dat *Ventje* tot ieders tevredenheid op zijn eerste jaarfeest afstevent, zal Mathijs Wansink zich niet exclusief op stripwerk toeleggen. Niettemin bestaan er plannen om de frequentie waarmee professor Ventje college geeft in *Algemeen Dagblad* op te voeren van drie naar vijf keer in de week.

'Een probleem met *Ventje* is dat de strip zich niet richt op het doorsnee strippubliek. De meeste lezers zijn waarschijnlijk geen stripliefhebbers. De strook staat per slot van rekening op de economiepagina. Dat is niet erg, zo is het bedoeld, en ik geloof dat de krant tevreden is over de reacties die binnenkomen. Maar het plaatst mij in een hoek die feitelijk buiten de wereld van de strip valt. Als gevolg hiervan krijg ik bij voorbeeld ook de nodige opdrachten uit het bedrijfsleven. Zo heb ik voor het automatiseringsbedrijf CSN een mannetje gemaakt dat de interne communicatie in stripvorm gaat verzorgen.

Het enige minpuntje van dit eigen publiek is dat een albumuitgave van *Ventje* er op korte termijn niet in lijkt te zitten. Het is te moeilijk de exacte doelgroep voor zo'n uitgave te bepalen. Bovendien leent de strip zich er niet makkelijk voor; het is een strookstrip, en de grappen zijn sterk op de actualiteit georiënteerd. En om nu al met een andere strip te komen – een heuse album-schepping – daar vind ik het nog te vroeg voor.

Ik ben redelijk toevallig in de stripwereld terecht gekomen. Het is eigenlijk gebeurd zonder dat ik er erg in had. Ik wil ook niet alleen maar strips maken. Ik heb bij voorbeeld in 1996 een videoclip voor de popgroep *The Wild Onions* gemaakt. Wat me tevens heel leuk lijkt, en dat ligt dan in het verlengde van *Ventje*, is een boekuitgave vol karikaturen. Dat is iets dat het tekenen van bekende Nederlanders voor mijn strip bij me heeft opgeroepen. Maar los van dit alles blijf ik *Ventje* doen zolang iedereen het leuk vindt. En als zich nog meer strip aandient, dan zie ik wel weer verder.

SUSKE EN WISKE vallen mee

door
HARRY WIBIER

Meer dan 50 jaar *Suske en Wiske* **heeft een ellenlange stripreeks opgeleverd met prachtige hoogtepunten. Welke stripliefhebber krijgt geen warm gevoel bij de gedachte aan albums als** *De apekermis*, *Het gouden paard*, *De klankentapper* **en** *De sissende sampan*? **Het zijn stripboeken die lang geleden zijn verschenen. Dergelijke hoogstandjes verwacht je tegenwoordig niet meer binnen de reeks. Ook niet als er een Indonesisch dubbelavontuur van de Vlaamse helden verschijnt. Toch mogen de twee albums in meerdere opzichten een verrassing worden genoemd.**

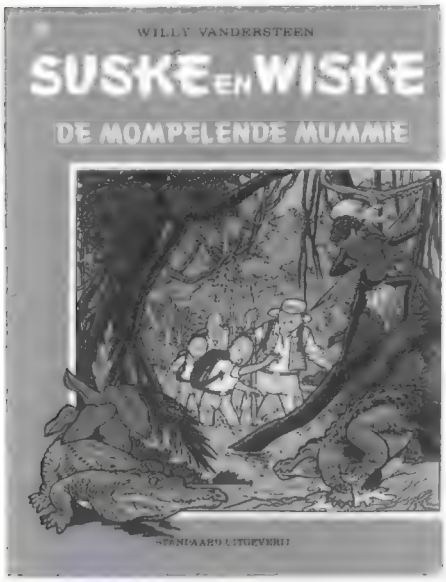

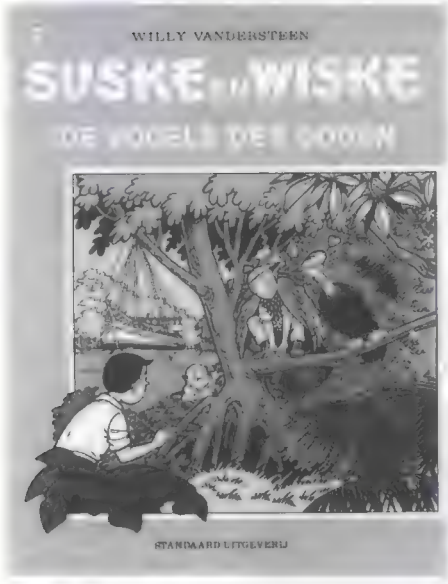

Sinds **Willy Vandersteen** zijn geesteskinderen heeft overgedragen aan **Paul Geerts** zijn er weinig lezenswaardige *Suske en Wiske*-albums verschenen. De geestige en spannende stripreeks van de meester verwerd in enkele jaren tijd tot het huidige commerciële wangedrocht van de leerling. Belangrijkste oorzaak is het strakke productieschema dat nodig is om de strip in de kranten te laten verschijnen en vier keer per jaar een album op de markt te brengen. Onder dergelijke omstandigheden zouden zelfs mensen als **Art Spiegelman** of **Henk Kuijpers** bagger afleveren.

Geerts is zich daarvan bewust en haalt daarom zo af en toe alles uit de kast om boven de middelmaat van zijn eigen serie uit te stijgen. Soms lukt hem dat gedeeltelijk zoals in het geval van *Angst op de Amsterdam*, maar het komt ook voor dat op deze manier een rampzalig album als *Robotkop* ontstaat. En bij dat soort gevallen wordt pijnlijk duidelijk dat Geerts nog niet eens beschikt over de helft van de verhalende en tekentechnische talenten van de door hem terecht zeer gewaardeerde Vandersteen. Het gros van de lezers merkt dat niet en zo doende blijft het commercieel aantrekkelijk om de serie door te zetten.

Het verdient bewondering en respect dat Geerts op deze wijze jaar in jaar uit – ondanks het dwingende productieschema en de grootheid van zijn voorganger – probeert er het beste van te maken en een stukje van zijn ziel en buitengewoon veel arbeid stopt in een speciaal album. Zo ook in het geval van zijn twee nieuwste albums *De mompelende mummie* en *De vogels der goden*. Uit iedere pagina blijkt dat Geerts zich uitgebreid heeft gedocumenteerd en vele locaties heeft opgezocht om het verhaal zo realistisch mogelijk te maken. Bovendien valt uit de albums Geerts' oprechte betrokkenheid op te maken bij de ecologische problemen van het Indonesische oerwoud. De albums hebben aldus

De berg kunt u beschrijven als een klomp hoper. Ook goud wordt hier vrij veel gevonden !
Indrukwekkend inderdaad
Hmm, van hieruit kun je zien

Geerts heeft zijn huiswerk goed gedaan. Hij brengt allerlei details uit Indonesië in beeld.

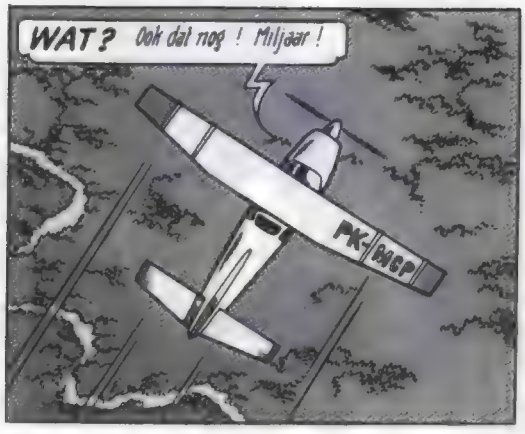

een emotie meegekregen die veel technisch betere albums van collegatekenaars ontberen. In het eerste album gaat het om de koperwinning door een machtige multinational. De onderneming schuwt geen enkel middel om zoveel mogelijk geld te halen uit de ontginning van de koperhoudende Indonesische bergen. Het tweede album draait om de schaamteloze jacht van enkele gewetenloze zakenmannen op de steeds zeldzamer wordende paradijsvogels met als gevolg dat het Indonesische oerwoud één van zijn prachtigste onderdelen dreigt te verliezen. De gemeenschappelijke locatie maakt dat deze twee albums duidelijk een eenheid vormen. Op zich is dat een noviteit binnen de reeks en één van de redenen waarom Geerts er met succes in is geslaagd deze twee albums niet tussen het routinematige karakter van de andere *Suske en Wiske*boeken ten onder te laten gaan. Een andere reden is de hierboven vermelde betrokkenheid bij het onderwerp.
En er is meer.

Braafheid

Eén van de meest stuitende eigenschappen van *Suske en Wiske* is de manier waarop nog steeds merkbaar is dat de figuurtjes hun oorsprong hebben in een tijd waar seks taboe was en allerlei zaken niet geschikt werden geacht voor tere kinderzieltjes. Zo beleven de hoofdpersonen hun avonturen in een universum waar allerlei eigentijdse problemen aangesneden worden op een manier die volstrekt onrealistisch is; booswichten schieten met moderne vuurwapens zonder serieus letsel te veroorzaken en de band die er tussen de hoofdpersonen is wordt nooit bezegeld met een serieuze relatie. Af en toe wordt één van de twee kinderen jaloers als er een concurrent op het liefdespad verschijnt maar daar houdt het dan mee op. En welke vrouw zou als Sidonia 40 jaar achter een blaaskaak als Lambik aan blijven lopen zonder dat ze ook maar een kleinste blijk van genegenheid terug ontvangt? Desondanks komt het thema liefde herhaaldelijk om de hoek kijken binnen de reeks en telkens weer blijkt het een vergeefse aanloop naar een ontwikkeling die toch niet komt. Zo ook in *De vogels der goden* wanneer Sidonia dodelijk ongerust is als Lambik in het oerwoud verdwaalt. Wat dat betreft is er in deze twee albums niets nieuws onder de zon.
Wel nieuw is de afbeelding van blote lichamen.
In een wereld waar liefde niet bezegeld wordt is geen seks. Seksloosheid is een wezenlijk kenmerk van *Suske en Wiske*. Naaktheid (van oudsher niet toelaatbaar vanwege de link met seksualiteit) kwam derhalve niet voor. Maar bij het maken van deze twee albums moet plotseling de realiteitszin hebben toegeslagen bij Geerts op het moment dat hij papoea's ging tekenen. Zelfs de grootmeester van de preutsheid wist dat je oerwoudbewoners geen broekje of behaatje aantrekt. Vandaar dat hij heel aarzelend blote mensen heeft getekend voor dit avontuur. Met een knappe regie heeft hij heel wat borsten, peniskokers en mannelijke geslachtsdelen weten te verbergen achter een been, een plant of een ander object, maar wetende dat zoiets op de lange duur wel heel erg geforceerd overkomt heeft Geerts op enkele plaatsen één en ander gewoon in beeld gebracht. Een unicum binnen de reeks! Bovendien is het een moedige stap want met de afbeelding van het blote lichaam gaat Geerts gedeeltelijk in tegen de geest van Willy Vandersteen die in gevallen als deze een nadelige invloed heeft.
Het zal waarschijnlijk nooit gebeuren dat Lambik met Sidonia de slaapkamer in verdwijnt of dat Wiske na een lange woestijntocht naakt in een oase duikt. Desondanks heeft Geerts met deze stap het universum van zijn striphelden een tikje werkelijkheidsgetrouwer gemaakt en zo de reeks een klein beetje beter gemaakt. Want dikwijls is de essentie van een goed stripverhaal de afbeelding van een geloofwaardige wereld. Wat dat betreft is het jammer dat de booswichten in deze twee albums van dichtbij met uzi's op de helden vuren zonder ze ook maar een teennagel te krenken.

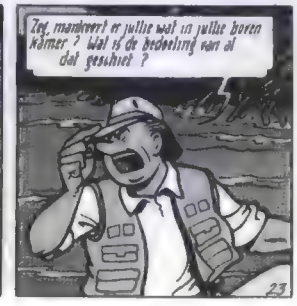

Verhalen vertellen

Vandersteen was geen kei in het neerzetten van een geloofwaardige wereld. Daar stond tegenover dat hij met zijn fantasiewerelden boeiende thema's wist aan te boren, historische visies wist te geven of prachtige metaforen schiep. *Lambiorix* gaat in wezen over een na-oorlogse rel rond de Belgische koning. *De straatridder* is een eigentijdse bewerking van *Don Quichote*. En zo zijn er nog tal van voorbeelden.
De albums van Geerts ontberen een dergelijke diepgang. Slechts zelden heeft hij iets wezenlijks te vertellen en als hem dat een zeldzame keer voor ogen staat, dan giet hij het statement in een beroerd scenario. Geerts' verhaallijnen zijn doorgaans niets meer dan een opeenvolging van losse gebeurtenissen. Het lukt hem bijna nooit om de spanning vast te houden of het avontuur ondergeschikt te maken aan zijn statement

om op die manier een veelzeggend album af te leveren. Hij weet zelfs niet te boeien met fraai tekenwerk, want dat wordt onder zijn bewind doorgaans zo plichtmatig uitgepoept dat het zeer doet aan de ogen.
Ook wat dit betreft vormen *De mompelende mummie* en *De vogels der goden* weer twee van de zeldzame aangename uitzonderingen binnen de recente albums. In het eerstgenoemde weet hij een ontvoering te gebruiken om de helden een doel te geven dat tot het einde van het eerste deel een lijn aan het verhaal geeft. Middels een gevaarlijke tocht door de jungle slaagt hij erin om de rijkheid van het oerwoud in beeld te brengen en zo de noodzaak van een aanpak van de bedreigende multinational te rechtvaardigen. Het verhaal groeit in spanning en zeggenschap naarmate de lezer verder komt en op deze manier is *De mompelende mummie* een lezenswaardig album geworden.
Helemaal spannend wordt het wanneer Lambik aan het einde van het eerste album met zijn Cessna neerstort boven het oerwoud en de lezer volstrekt onwetend wordt gelaten over zijn lot. Voor het eerst plaatst Geerts op zo'n cruciaal punt een *cliffhanger*. De spanning is te snijden, ondanks de onwaarschijn-

De ene waterval na de andere ! Een wandeling door het park is gezelliger !
Zwijgen en doorlopen !
Een hangbrug !
Doorlopen !
Ik durf niet !
Als die zijn bek niet gaat houden, steek ik er mijn vuist in !
HEMEL !

Links, De albums kennen zowaar enige spanning.

Rechts, Af en toe is Geerts gemotiveerd aan het tekenwerk begonnen en heeft hij geprobeerd iets extra's te brengen.

Midden, Een flauwe grap die net zo goed in een avontuur van 15 jaar geleden had kunnen staan.

lijkheid van een definitieve verdwijning van smaakmaker Lambik uit de reeks. Verder lezen wordt een must en dat is iets dat bij een doorsnee-album van Paul Geerts ondenkbaar is.

Hoe goed Geerts zijn verhaallijnen ter gelegenheid van dit dubbelavontuur heeft uitgedacht blijkt nogmaals in *De vogels der goden* wanneer de booswichten uit dit album enkele voorbijgangers uit het eerste deel blijken te zijn. Zoveel vernuft met relatief simpele middelen heeft hij slechts zelden laten zien.

Zelfs het tekenwerk lijkt bij vlagen weer iets van de oude glorie terug te krijgen. Het heeft helaas geen constante kwaliteit, maar zo af en toe is toch duidelijk zichtbaar dat Geerts gemotiveerd aan een plaatje is begonnen en er ondanks de tijdsdruk echt voor is gaan zitten. Daar staat tegenover dat het gros van de tekeningen uit de gebruikelijke rommel bestaat.

Ingesleten mankementen

De onrealistische weergave van geweld en het matige tekenwerk zijn ingesleten mankementen bij de Vandersteenfabriek. Een ander minpunt uit de reeks dat zich ook manifesteert in het Indonesische dubbelavontuur is de flauwe humor die herhaaldelijk terugkomt. Soms teert Geerts op precies dezelfde grappen als 20 jaar geleden. Waarschijnlijk gaat hij er vanuit dat de nieuwe generatie lezers onmogelijk de oude albums kan kennen of dat niemand de grappen van 50 albums terug heeft onthouden. Maar als Wiske haar strikje uitdoet en zo met haar wilde haardos een papoea op de vlucht jaagt, krijg ik toch last van déjà-vu. En het is absoluut niet leuk als Lambik voor de zoveelste keer brokken maakt zonder dat het iets bijdraagt aan het verhaal. Dat het onnodig is om op deze manier in herhalingen te vallen laat Geerts zelf zien als hij Lambik argeloos de boot van paradijsvogelvangers laat betreden en de held in zijn onnozelheid zonder problemen een glimlach weet op te wekken. De karakters blijken in zo'n situatie na al die jaren nog sterk genoeg om nieuwe grappen te maken.

Ondanks al deze manco's zijn *De mompelende mummie* en *De vogels der goden* zeer redelijke albums en dat komt met name door de kracht van de boodschap, de opbouw van het verhaal en een meer eigentijdse benadering. Het zijn toppers binnen Geerts' deel van de reeks en het is te hopen dat de stripmaker er ondanks de tijdsdruk in slaagt om vaker zoveel kwaliteit in een album te stoppen. Wat dat betreft zou het een zegen zijn als Standaard stopte met de publicatie in de krant en nog maar twee albums per jaar van Vandersteens volgeling zou eisen.

Grote blote borsten en kleine piemeltjes.

Rechts, Als je geen geslachtsdelen in beeld wilt brengen hang je er gewoon een bosje voor. Zo gaat dat al sinds *Eric de Noorman*.

Links, Van dichtbij schieten en missen. Andrea Bocelli zou met een katapult meer letsel veroorzaken.

Suske en Wiske 255:
De mompelende mummie
Suske en Wiske 256: De vogels der goden

Geerts
Standaard 1998
ISBN 90-02-20173-7 (deel 255)
ISBN 90-02-20178-8 (deel 256)
Prijs ƒ6,95 / Bfr.130
(48 pagina's, kleur, s.k.)

**

Labyrinten

Kramsky & Mattotti
Sherpa/Oog & blik 1997
ISBN 90-75504-20-9 (luxe)
ISBN 90-75504-21-7
Prijs ƒ150 / Bfr.2800 (luxe)
ƒ 60 / Bfr.1100
(64 pagina's, kleur, luxe h.k. + h.k.)

Na de publicatie van *Vuren* en *Fluister*, twee lange verhalen van **Lorenzo Mattotti**, kondigde Sherpa in 1993 de vertaling aan van de verhalenbundel *Labyrinthes*. Doordat de Engelse co-producent zich terugtrok ging de uitgave van dit album niet door. Vier jaar later is het alsnog gelukt om *Labyrinten* in dezelfde uitvoering als de andere Mattotti-boeken van Sherpa in de winkel te krijgen.

Labyrinten bevat 12 verhalen die Mattotti samen met zijn vriend **Jerry Kramsky** maakte. Twee van de verhalen worden hier voor het eerst gepubliceerd, en zijn niet te vinden in de Franse uitgave uit 1988.

Op ingenieuze wijze heeft Mattotti in het album een aantal verhalen met elkaar verbonden. Ze worden ingeleid door een jonge Spartaco, die uiteindelijk de cirkel ook weer rond maakt, want *Labyrinten* is een raamvertelling met een circulair verloop.

Spartaco maakt met zijn oom – ingenieur Dorles – een wandeling in de bergen. Bovenin de bergen rusten zij. Zijn oom is er die nacht getuige van hoe wezens uit oude legenden dromen verzamelen die in kloven zijn blijven hangen. Hij veroorzaakt een steenval waardoor één van de wezens omkomt. Diens droom - vol kleuren - neemt hij mee en schenkt hij even later aan Spartaco.

Spartaco is volgens mij het alter ego van Mattotti. In twee absurde, maar ook gevoelige en persoonlijke verhalen – *Spartaco, de leerling-dromer deel 1 en 2* – versterkt Mattotti die indruk nog eens.

Zoals uit bovenstaande samenvatting van de eerste zeven pagina's blijkt hoef je ook in *Labyrinten* weer geen 'gewone' verhalen van Mattotti te verwachten. Mattotti gebruikt kleuren en vormen om een verhaal te vertellen dat hij alleen maar in stripvorm kan vertellen. *Spartaco in kleurenland* is niets anders dan een zeer geestig essay over het gebruik van kleur in de beeldende kunst. De meeste andere verhalen in *Labyrinten* laten zich niet zo eenvoudig verklaren. Soms zijn ze geestig (*Stijlvol*), beklemmend (*Besmettingsgevaar*) en een enkele keer niet meer dan schetsen (*De mijnen*) maar telkens weet Mattotti je te raken. Op de één of andere manier appelleert Mattotti met een heel krachtige combinatie van kleur en vorm aan je gevoel. In prachtige beelden brengt hij een eigen wereld tot leven die je niet snel meer loslaat.

Eén van de verhalen uit *Labyrinten – Grote goden* – zal sommige lezers bekend voorkomen. Mattotti en Kramsky bewerkten het tot kinderboek en het verscheen in de Nederlandse taal bij Big Balloon als *Het vergeten paradijs*.

HP

****

Piero

Baudoin
Sherpa 1998
ISBN 90-75504-27-6 (h.k.)
ISBN 90-75504-28-6
Prijs ƒ99 / Bfr.1830 (h.k.)
ƒ24,95 / Bfr.465
(128 pagina's, zwart/wit, h.k. + s.k.)

Edmond Baudoin neemt een heel eigen plaats in de Franse stripwereld in. Al ruim dertig jaar volgt hij zijn eigen weg en verkent hij de grenzen van het medium. Dit leverde hem de waardering op van een kleine groep liefhebbrs, maar een groot publiek zal Baudoin nooit bereiken. Het is daarom verheugend dat uitgeverij Sherpa regelmatig werk van zijn hand in vertaling blijft uitbrengen, zoals onlangs *Piero*.

Piero is een autobiografisch verhaal over Baudoins relatie met zijn broer. Op ontroerende wijze beschrijft hij hoe zij samen als kinderen al tekenend een fantasiewereld scheppen waarin ufo's landen en monsters uit de WC kruipen. Door elkaars tekeningen te veranderen vechten zij hele veldslagen uit. Later begint Edmond te experimenteren, hij gaat op zoek naar de essentie van een beeld. 'Vanaf ons balkon bleef Piero de lijnen van de auto's zien. Ik zag allen nog maar vlekken en schaduwen.' In hun tienerjaren verandert hun verhouding en gaan hun wegen uit elkaar lopen. Het is uiteindelijk Piero die naar de Kunstnijverheidsschool gaat, Edmond wordt boekhouder.

Maar Pierre stopt met zijn opleiding en keert de kunst de rug toe. Edmond blijft achter en vraagt zich af: 'Als Piero stopte, wie zette dan de droom voort'.

Uiteindelijk was het Edmond Baudoin die de droom voortzette en kunstenaar werd. In

"Fantasia"
Grote collectie strips
Ruim assortiment antiquariaat
Groot aanbod stripposters en zeefdrukken
Gelderlandplein 203
1082 LW Amsterdam
020-6443261

ERO
SUPERSTRIP
SPECIAALZAAK
Kleine Berg 33
5611 JS Eindhoven
040 - 2441882

STRIP & TIJDSCHRIFTENHANDEL
NOORD
HART VER WAR MEND
ROTTERDAM

"DE STRIP-AAP"
IN- & VERKOOP STRIP-BOEKEN
KUIPERSDIJK 66
ENSCHEDE 053-4305261

Piero vertelt hij hoe hij dit geworden is.
Piero is Baudoins meest toegankelijke boek dat tot nu toe in vertaling is verschenen. Door de vorm die hij voor zijn verhaal heeft gekozen kan hij laten zien hoe er voor een kunstenaar verschillende manieren zijn om tegen zaken aan te kijken en deze uit te beelden. Het is een bijzonder mooi verhaal geworden dat je nog lang bijblijft.

HP

****

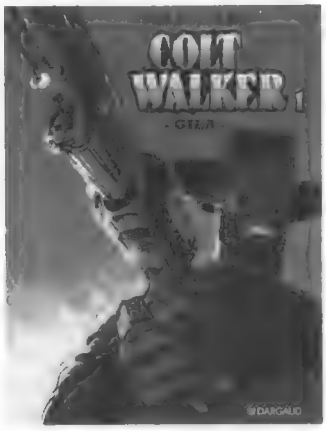

Colt Walker 1: Gila

Lamy & Yann
Dargaud 1997
ISBN 90-6793-466-6
Prijs ƒ13,95 / Bfr.279
(48 pagina's, kleur, s.k.)

In 1992 verscheen het eerste deel van *Trio Grande – Adios Palomita* – van de auteurs **Vatine** en **Clement** (scenario) en **Fabrice Lamy** (tekenwerk). Het was een verfrissende western-strip, waarin een gewelddadige verhaallijn met veel ironie in beeld gebracht werd. Door het verscheiden van uitgeverij Blitz is de reeks in Nederland echter helaas niet voortgezet. Datzelfde geldt voor de strip *Wayne Redlake*, waarvan het eerste deel (*500 geweren*) in 1996 bij Blitz uitkwam. Lamy maakte deze western met de al eerder genoemde Vatine en met **Thierry Cailleteau** en **Fred Duval**. Het werk van Lamy krijgt echter een derde kans door de publicatie van *Colt Walker*, een bij Dargaud verschenen reeks op scenario van **Yann**. Nu maar hopen dat na het eerste deel, *Gila* geheten, de vervolgdelen van deze serie wèl worden uitgegeven.
In het eerste album bindt Colt Walker de strijd aan met Gila, een profeet van de Mormonen. Daarvoor moet hij lid worden van de Danieten, de gewapende strijders van deze geloofsgroepering. Onder het gesmijt van veel bijbelachtige citaten wordt het verhaal naar een bloedige climax gevoerd. Was *Adios Palomita* geïnspireerd door de legendarische western *Johnny Guitar* (met een duel tussen twee vrouwen), *Colt Walker* is een regelrecht eerbetoon aan dè westernheld van het witte doek: **Clint Eastwood**. De gelijknamige hoofdpersoon is een getekende versie van de koning van de oneliners. Net als Clint heeft Colt een onderkoelde manier van acteren, al is laatstgenoemde veel cynischer. Overigens is dat ook het grote verschil met *Trio Grande*; *Colt Walker* is een harde strip waarin de gehanteerde humor de getoonde gruwelijkheden nog eens extra accentueert. Laat dat maar aan Yann over die van dit soort verhalen zijn handelsmerk heeft gemaakt. De tekenstijl van Lamy is in vergelijking met *Trio Grande* in *Colt Walker* minder grillig, wat de zeggingskracht van tekeningen ten goede komt. Ook in deze strip leeft de tekenaar zich uit in fraaie gezichtspunten en opvallende pagina-indelingen.

RS

***

Ghost world

Clowes
Oog & blik 1998
ISBN 90-73221-587
Prijs ƒ35 / Bfr.700
(80 pagina's, kleur, h.k.)

In mijn puberteit wist ik allang dat de hedendaagse maatschappij mensen tot hersendode slaven maakt die al hun idealen verliezen naarmate de tijd verstrijkt. Het resultaat van al deze desillusies is een wereld vol egocentrisme, eenzaamheid, depressies en miscommunicatie. Het menselijk gebrek overheerst alles en leidt tot allerlei vormen van bedenkelijk gedrag. Het gaat slecht met de wereld en dat zal in de loop van de tijd alleen maar erger worden.

Anno 1998, een decennium later, lees ik *Ghost world* van **Daniel Clowes** en constateer dat puberaal pessimisme blijkbaar van alle tijden is. Clowes verwoordt de scepsis, twijfels en angsten van twee Amerikaanse schoolmeisjes, Enid Coleslaw en Rebecca Doppelmeyer. Hij doet dat met dermate veel inlevingsvermogen dat hij alle puberclichés weet te vermijden. Sterker nog, *Ghost world* schetst een ontluisterend beeld van de hedendaagse Amerikaanse adolescent. Enid is een voormalige punk die lak heeft aan gezag en zich weigert te conformeren aan de wetten van haar omgeving. Hartsvriendin Rebecca steunt Enid in haar nonconformisme. Dit uitgangspunt leidt tot intrigerende dialogen waarin de twee meiden de wereld om hen heen becommentariëren zonder een blad voor de mond te nemen. Enid noemt het ex-vriendje van Rebecca meesmuilend een 'tennisflikker uit de jaren twintig', een vreemd echtpaar dat dagelijks lunch in restaurant Angel's wordt door het tweetal bestempeld als satanisten en enkele truttige oud-klasgenotes lijken op 'porno-actrices'. Met name Enid loopt over van venijn. Ze haat de wereld, maar bovenal zichzelf. Ze durft zich niet te binden aan een jongen en overweegt menigmaal 'lesbisch te worden'. Onbewust is ze verliefd op de sul Josh, die ze in het dagelijks leven treitert en voor homo uitmaakt. De meiden zoeken vergeefs naar uitdagingen in het oersaaie stadje waar ze wonen. Het enige teken van daadwerkelijke anarchie is de terugkerende graffiti-tekst 'Ghost world'. In deze spook-

Stripwinkel Sjors (Scheffersplein 1, 3311 EJ Dordrecht, 078 6142012)
Sjors + (Comic Gadgets, Gimmicks and Gags, Voorstraat 313, Dordrecht, 078 6310800)

Yendor
STRIPWINKEL
Korte Hoogstraat 16
3011 GL Rotterdam
Tel: 010 - 433 17 10
Fax: 010 - 411 38 54

wereld, hoofdzakelijk bewoond door de neuroten die zich ophouden in Angel's, trachten Enid en Rebecca vat te krijgen op hun eigen leventje. Het einde van het liedje is dat ze moeten leven met hun eigen beperkingen.
Als stripmaker is Daniel Clowes duidelijk beïnvloed door *Love & Rockets* van de gebroeders **Hernandez**. Ook zijn er overeenkomsten zichtbaar met **Adrian Tomines** *Optic Nerve*. Ondanks deze invloeden is hij er echter in geslaagd een heel eigen album te maken, waarin hij in navolging van de Canadese schrijver **Douglas Coupland** een (nieuwe) *Lost Generation* portretteert. Clowes doet dat op indringende wijze, met een kille lichtgroene steunkleur als sfeerversterker. De klinische tekeningen ondersteunen het cynische verhaal uitstekend. *Ghost world* slaat in als een bom. Door somberheid overvallen ben ik na lezing van deze striproman gedesillusioneerd naar bed gegaan. Inderdaad, het gaat slecht met de wereld!

JM

****

Lugubere verhalen 7: Koning Eenoog 1: De put des doods

Dethan
Arboris 1997
ISBN 90-343-2769-8
Prijs ƒ10,95 / Bfr.220
(48 pagina's, kleur, s.k.)

Het album *De put des doods* bevat alle ingrediënten om als een bescheiden misbaksel bestempeld te mogen worden. Allereerst maakt het deel uit van de reeks *Lugubere verhalen*, een onevenwichtige serie waarvan alleen het eerste deel (enkele korte verhalen van **Hermann**) enige relevantie had. Daar komt bij dat het verhaal, met een dominante rol voor een machtswellustige, demonische tovenaar gekleed in een lang zwart gewaad, een opzichtige variant is op *De klaagzang van de verloren gewesten* van **Rosinski** en **Dufaux**. Geheel in de traditie van deze pretentieuze klaagzang wordt er ook in *De put des doods* een mythologische wereld geschapen met een jonge troonopvolger die op gezag van de genoemde magiër moet sterven. Prins Thales wordt halfdood in de put des doods gedeponeerd, maar de knappe Antimea, hoedster van de tovertuin van Pareïza, ontfermt zich over hem. Als de tovenaar hun spoor vindt en de tovertuin betreedt, lijkt hij definitief de macht te kunnen grijpen. Allemaal heel leuk en aardig, maar het verhaal bestaat uit veel te veel oeverloze dialogen, wordt tegen het einde steeds meer voorspelbaar en kent een wel heel gemakkelijke ontknoping, die bovendien een vervolgdeel garandeert. Als Thales dan ook nog fysieke gelijkenissen blijkt te vertonen met de mannelijke hoofdpersonen uit *Samber* en *Het land van Langvergeten*, lijkt alle hoop verloren. Weg met dit boek! Slechts één strohalm weerhoudt me van dit botte oordeel: het tekenwerk van de talentvolle **Isabelle Dethan**. In de mannenwereld van het beeldverhaal moeten vrouwelijke auteurs gekoesterd worden, zeker als ze zo zwierig tekenen en schilderen als Dethan. Haar stijl is realistisch en expressief, met een fabelachtig kleurgebruik. In navolging van **Bernard Hislaire** schuwt ze niet het gebruik van grote symbolische beelden, getuige haar weergave van de imposante poort die toegang verschaft tot de tuin van Pareïza. Al dat grafische genot doet welhaast vergeten dat het verhaal niet echt kan boeien. Geef Isabelle Dethan een goede scenarist en wellicht wordt ze een belangrijk stripmaker.

JM

**

De Zwanenprinses en het geheim van het kasteel

Columbia Tristar 1997
Bestelnummer CVS25029
Prijs ƒ39,95 / Bfr.799
(±70 minuten, Alle leeftijden)

Een 'direct-to-video' *follow-up* met de titel van een slechte aflevering van *Bassie en Adriaan* ... Zo is dit tweede deel van de relatief succesvolle *Zwanen-*

EN VERDER...

– ***Biebel 25: Opgeruimd*** *(Legendre, Standaard). Deze arrogante eierkop blijft zijn omgeving teisteren met schaamteloos flauwe woordspelingen in humorloze gags. * (JM)*

– ***Cactusclub 2: Vijfsterrenstrand*** *(Bercovici/Gilson, Dupuis). Koddige avonturen in een exotisch vakantie-oord dat slechts bij hoge uitzondering het niveau van het banale weet te ontstijgen. ** (TB)*

– ***Capricornus 3: Deliah*** *(Andreas, Sherpa). Verwend nest blijkt toch over een buitengewone kracht te beschikken. Het levert Capricornus en zijn vrienden handenvol werk op in een wel heel merkwaardig mysterie. *** (RS)*

– ***Dampierre 7: Kinderen van de terreur*** *(Swolfs/Legein, Glénat). Deze serie, die zo veelbelovend begon, heeft inmiddels veel van zijn glans verloren. Als tekenaar kan Legein niet aan Swolfs tippen, maar ook Swolfs zelf laat ongeïnspireerd het verhaal maar een eind doorkeutelen. ** (TB)*

– ***Giuseppe Bergman 5: Weerzien met de sterren*** *(Manara, Casterman). Manara's ode aan de kunstgeschiedenis is tegelijkertijd een re-run van zijn bestseller 'De Schakelaar'. Geile madam vereenzelvigt zich met de blote mevrouwen in een Middeleeuws kunstboek en doet hun onzedelijke gedragingen na. Met fatale afloop. De filosofische diepgang uit de eerdere delen is in geen velden of wegen te bekennen. De tekeningen zijn weergaloos. ** (JM)*

– ***Gutsman Comics 2*** *(Kriek, Oog & Blik). Schattig boekje over een superheld die liever vertedert dan de misdaad bestrijdt. Volgende keer graag wat meer pagina's! *** (JM)*

– ***Een hart voor IJsland 2*** *(Makyo, Dupuis). Somber verhaal over het harde leven van de vissers uit Duinkerken aan het begin van deze eeuw. Makyo werkt in een rustig tempo naar de climax toe van het drama rond de scheepsjongen Mozes. Ook dit tweede deel laat zien hoe mooi stripkunst kan zijn. **** (RS)*

– ***Heinz 18: Da draussen lauft ein Schaf*** *(Windig/De Jong, Oog & Blik). Om publicatie-achterstand in te lopen zijn tegelijkertijd twee Heinz-albums verschenen. In dit achttiende deel gaat Heinz asperges steken in Polen. Zijn baas is een vampier in een spookkasteel. Dat heeft heerlijk flauwe grappen tot gevolg. *** (JM)*

– ***Heinz 19: Langs plag en knotwilg*** *(Windig/De Jong, Oog & Blik). Heinz beleeft de meest absurde avonturen op het platteland. Het thema heeft Windig en De Jong verleid tot het maken van een parodie op de Verkade-albumcovers van weleer. *** (JM)*

– ***Kama Sutra*** *(Manara, Galatea). Manara kan mooie vrouwen tekenen, maar dat alleen levert nog geen mooie strip op. In dit album laat hij wat naakte dames doelloos in een onbestemd decor rondhupsen. Het quasi-erotische geleuter eromheen maakt het er niet beter op. * (TB)*

– ***Kobe de Koe 6: De papieren tijgers*** *(De Moor/Desberg, Casterman). Door mensen uitgebuite dieren organiseren zich om een betere wereld voor zichzelf te scheppen. Kobe wordt ingeschakeld om de geheimzinnige organisatie te ontrafelen. Hiervoor heeft ze zeker twee delen nodig. Reden om reikhalzend naar het vervolg uit te kijken want Kobe de Koe is nog steeds een verrassende en aantrekkelijke strip. *** (TB)*

– ***The quick brown fax: 2 cartoonisten corresponderen*** *(Pontiac/Typex, Lambiek). Deze door een ringband bijeengehouden bundeling bevat de faxcorrespondentie tussen Peter Pontiac en Typex die plaatsvond in het voorjaar van 1998. Het is een eerbetoon aan de onbekende cartoonist. De faxen zijn opgesierd met tekeningetjes,*

prinses het best te typeren. Regisseur **Richard Rich**, na het creatieve debacle van zijn regie voor Disney's *The Black Cauldron* voor zichzelf begonnen, maakte met zijn eerste bioscoop-tekenfilm al niet veel indruk; dit tweede deel kan volwassenen (en zelfs kinderen) niet bekoren. Prinses Odette is inmiddels een jaar getrouwd met prins Derek ... Maar o jee, het prinsje heeft het zo druk met zijn werk (het regeren van een koninkrijk) dat hij het blonde meiske ernstig verwaarloosd en zelfs de verjaardag van zijn moeder bijna vergeet. Die wordt natuurlijk ontvoerd door de broer van de schurk uit het eerste deel (scenariotechnisch gezien slim opgelost) en prinses Odette doet haar zwanentovertrucje om haar schoonmoeder en de liefde van haar man terug te winnen. Saaie bijfiguren als Puffin de papegaai, Speed de schildpad en Jean-Bob de Franse kikker, kunnen niet verhinderen dat het 'magische geheim van het kasteel' elke kijker volkomen koud laat. De liedjes zijn al evenmin te pruimen, met als tragisch dieptepunt wel de slechterik Clavius die in een tenenkrommende (en daardoor ook lachwekkende) song zijn liefde voor de 'rock & roll' bezingt. Mijn nichtje van vijf (dol op alles wat roze is, glittert en voor prinses door het leven gaat) kon haar ogen al nauwelijks openhouden bij deze rommelige productie en gaf deze tape na één keer bestuderen alweer mee naar huis. Dat belooft dus weinig goeds voor het nu reeds aangekondigde *Zwanenprinses deel 3*. Het is een treurige zaak dat ex-Disney-personeel niet meer ambitie heeft dan het produceren van deze Kruidvat-rommel, die ook nog 'ns voor veertig piek over de toonbank moet gaan ...

PvC

*

DARLING MARKET
RIJSWIJK
organiseert op
5 & 6 SEPTEMBER
tijdens het Verzamelweekend een
STRIPBOEKENBEURS
Met extra aandacht voor Muziek & Strip!
GEOPEND: 10.00-18.00 UUR TOEGANG: f 6,00
INFO OF DEELNAME: 070 - 319 49 02
VOLMERLAAN 12 TE RIJSWIJK (BIJ DEN HAAG)
VOLG A12/A4 RIJSWIJK, DEN HAAG-ZUID, AFSLAG 10: PLASPOELPOLDER

*krabbeltjes, schetsen en andere tekenwerk. Waarschijnlijk alleen verkrijgbaar bij stripwinkel Lambiek. *** (RS)*

– ***Sarah & Robin 3: Zes weken*** *(Dupré, Standaard). Dupré laat de kinderlijke fantasiewereld en alledaagse werkelijkheid ingenieus door elkaar lopen. Het levert warme, gevoelige verhalen op waar ook menig volwassene veel plezier aan kan beleven. *** (TB)*

– ***Stad en land*** *(Van Straaten, Maarten Muntinga/Harmonie). Veel van de boekjes van Van Straaten zijn nauwelijks serieus te nemen cadeaugeschenken waar op een makkelijke geld mee wordt verdiend. 'Stad en land' is echter een zeer genietbare pocket. Er is een omvangrijke en kwalitatief goede selectie gemaakt uit Van Straatens grappen die iets te maken hebben met het boekenweekthema 'Stad en land' van dit jaar. *** (RS)*

– ***Suske en Wiske Klassiek 45: De klankentapper*** *(Vandersteen, Standaard). Heruitgave van de originele tekeningen en met authentiek Vlaamse tongval. Vandersteen verweeft in dit plezante avontuur uit 1961 politieke verwijzingen naar de toenmalige geweldadige stakingen tegen de Eenheidswet. Een nostalgisch meesterwerkje. *** (JM)*

– ***Titia en Pijpelijn 3: Geil met stijl*** *(Yann/Hardy, Dupuis). De auteurs werpen een weinig onthullend licht op het wel en wee van een asfaltfee. Het levert niet meer dan wat ranzige gags op. ** (TB)*

– ***De toekomst volgens Dilbert. De bloei van de domheid in de 21ste eeuw*** *(Adams, Lannoo/Van Holkema & Warendorf). Scott Adams beziet in dit 'managementboek' de volgende eeuw en presenteert een nieuwe kijk op de toekomst. Dat betekent aandacht voor 'sex met buitenaardse wezens', maar ook de conclusie dat het leven in de toekomst niet lijkt op dat in Star Trek. Dilbert-grappen ondersteunen de theorieën van deze digitale Nostradamus. *** (RS)*

– ***Victor Sackville 13: Mijnheer Tadjeff*** *(Carin/Rivière/Borile, Lombard). Onderschatte spionagestrip die zich inmiddels afspeelt in de jaren na de Eerste Wereldoorlog. In het buitenland is Sackville al een paar maal bekroond, in Nederland laat de waardering op zich wachten. *** (RS)*

– ***Vieze Sprookjes 2: Perrault*** *(Yann e.a., Dupuis). Charles Perrault is de schrijver van 'Sprookjes van Moeder de Gans'. In samenwerking met aantal tekenaars maakte Yann een hedendaagse parodie op zijn werk. Flauwige verhalen zonder een echte clou zijn het resultaat. ** (TB)*

– ***Zwart bloed 4: De schaduw van de meineed*** *(Vrancken/Desberg, Lombard). De jonge piraat Tristan belegert met zijn strijdmakkers het eiland waar de plantage zich bevindt van Marc-Antoine, zijn rivaal in de liefde. Ondanks alle klassieke ingrediënten blijven zowel verhaal als tekeningen enigszins oppervlakkig. ** (JM)*

stripboekverkopers aan de Hamburgerbrug
stripwinkel
BLUNDER
Oudegracht 203 • 3511 NH Utrecht
Tel. & Fax: 030 / 2 311 461

De sterren staan voor de volgende waarde-oordelen:

****	**grote klasse!**
***	**goed**
**	**redelijk**
*	**slecht**
o	**abominabel**

WONDERLAND
STRIPS EN SCIENCE FICTION
GESPECIALISEERD IN COMICS
SOEMBAWASTRAAT 54A 1095 XC AMSTERDAM
020-694 35 62

BCB-expo over Vance

In het Belgisch Centrum van het Beeldverhaal (BCB) is nog tot en met 4 oktober een grote overzichtstentoonstelling van het werk van **William Vance** te zien. Het thema is 'water, lucht, aarde en vuur'. Het museum wil de artistieke kracht van Vance tonen. 'Hij is immers gespecialiseerd in datgene wat zijn collega's discreet willen vermijden: zeestormen, orkanen, aardbevingen, vulkaanuitbarstingen, overstromingen, stortregens, zandstormen, lawines, branden, ontploffingen', aldus het BCB. Op de expositie wordt gepoogd een antwoord te geven op de vraag waarom de Belgische tekenaar een voorkeur heeft voor de ontketening van natuurelementen aan de hand van origineel tekenwerk uit de series *XIII*, *Bruno Brazil*, *Marshal Blueberry*, *Bruce J. Hawker*, *Ringo*, *Bob Morane* en *Ramiro*.

Vance woont tegenwoordig in Spanje en boekt vooral succes op de Franse markt. Het *XIII*-album *Het vonnis* was in 1997 het best verkochte stripalbum op deze markt met 490.000 verkochte exemplaren in vier maanden tijd.

BCB, Zandstraat 20, Brussel. Elke dag van 10-18 uur geopend, behalve op maandag.

RS

Stripopleiding Hogeschool Sint-Lukas

In het nieuwe academiejaar 1998-1999 organiseert de Hogeschool Sint-Lukas Brussel een opleiding stripmaken. Behalve aan het tekenen zelf wordt ook aandacht geschonken aan het schrijven van een scenario. Verschillende Vlaamse stripscenaristen begeleiden studenten in het schrijven van scenario's voor korte gag-, jeugd- en volwassenenstrips. Verder staan er cursussen stripgeschiedenis en stripanalyse op het programma en worden de mogelijkheden van computerkunst voor het medium strip onderzocht. Gedurende het jaar kunnen studenten ook kennismaken met buitenlandse tekenaars. De coördinatie is in handen van **Georges Braem** en **Pascal Lefèvre**.

Voor meer info: Hogeschool Sint-Lukas Brussel, Telefoon (+32)(0)2-2501100, of via e-mail *willem.de.greef@sintlukasbrussel.be*.

RS

Muzikaal getinte Darling Market

Tijdens het zesde Verzamelweekend op 5 en 6 september organiseert de Darling Market in Rijswijk naast een CD- en platenbeurs een stripboekenbeurs. Het thema is 'muziek en strips'. Menig striptekenaar zal zijn of haar muzikale talenten laten horen. Ook is er aandacht voor CD- en platenhoezen die door striptekenaars zijn gemaakt. De organisatie is nog op zoek naar muzikaal getalenteerde tekenaars. Ook roept zij stripbladen en fanclubs op, die zich op de Darling Market willen presenteren, contact op te nemen.

Voor meer informatie: (+31)(0)70-3194902.

RS

Duistere gids

Onlangs verscheen *De gids van de duistere steden* (Casterman 1998, ISBN 90-303-8586-3, Prijs *f*24,95 / Bfr.495), een reisgids voor de *Duistere Steden*-cyclus van **François Schuiten** en **Benoît Peeters**. Hierin worden de steden Alaxis, Armilia, Blossfeldtstad, Brüsel, Calvani, Mylos, Pahry, Sodrovno-Voldakije, Urbicande en Xhystos met hun bezienswaardigheden besproken. Het boekje is mooi uitgevoerd als een echte reisgids en staat vol met niet eerder verschenen en moeilijk terug te vinden illustraties. Tot zover niets dan goeds over deze uitgave. Helaas betreft het hier slechts een gedeeltelijke vertaling van *La guide des cités obscures* (Casterman 1996), namelijk het derde hoofdstuk. De oorspronkelijke Franstalige uitgave telde 176 pagina's en bevatte behalve een beschrijving van de steden ook hoofdstukken over de geschiedenis en biografische gegevens van de belangrijkste personages uit de cyclus.

Het was interessant geweest om ook deze gegevens naast mijn beide artikelen over de duistere steden (*Stripschrift 266* en *Bzzletin 238*) te leggen en te vergelijken. Het ontbreken van deze hoofdstukken maakt de gids voor mij dus onbruikbaar. Een opmerking uit het voorwoord deed me overigens wel goed want het bevestigt wat ik in *Bzzletin* al concludeerde: 'wij hebben de Duistere Steden bedacht noch als eersten aan het papier toevertrouwd. De banden tussen dit universum en het onze lijken van oude datum en betrouwbaar. Schrijvers als **Jules Verne**, **Maurice Maeterlinck**, **Franz Kafka**, **Julien Gracq**, **Italo Calvino** en **Ismail Kadare** hebben het bestaan

van het Duistere Continent niet enkel voorvoeld. En **Jorge Luis Borges** en **Adolfo Bioy Casares** zijn hun hele leven bezig geweest hun diepgaande kennis ervan in een vorm te gieten.'

Wat overblijft is een aardige uitgave die overigens zowel vragen oproept als beantwoord.

HP

Detective Lambik

Om de jonge lezertjes zich niet te laten vervelen tijdens de zomervakantie heeft Standaard *Het grote detectiveboek van Lambik* uitgegeven (ISBN 90-02-20248-2). In een flink aantal hoofdstukken worden de basisbeginselen van het speurwerk aan de kinderen uitgelegd. Het resultaat is niet alleen leuk maar ook leerzaam. Ingewikkelde termen als 'grafologie' en 'het internet' worden niet geschuwd maar gaan vergezeld van een duidelijke uitleg. De jonge speurneuzen leren de fijne kneepjes van het vermommen, achtervolgen, afluisteren en spoorzoeken. Daarbij wordt wel steeds het advies gegeven het onbetamelijke niet te

overstijgen. Zo wordt bij 'huiszoeking' vermeldt dat je met een smoes binnen moet geraken. Het is immers tegen de erecode van detectives om sloten open te breken. Kinderen zullen vermoedelijk veel plezier beleven aan de 32 rijkelijk geïllustreerde pagina's van dit boek en er tegelijkertijd nog iets bij opsteken ook.

TB

Nieuwe Storm-tekenaar

Kronieken van de Tussentijd, de spinoff van de succesreeks *Storm*, wordt niet langer getekend door **John Kelly**. De rol van de Brit is overgenomen door de Nederlander **Dick Matena**, die het nieuwste avontuur – *De sterrenvreter* – heeft getekend. *De sterrenvreter* is van start gegaan in *SjoSji 14*. Zonder enige moeite lijkt Matena erin te zijn geslaagd om zich de tekenstijl van Kelly eigen te maken.

NN

Kan Lucky Luke sneller procederen dan zijn schaduw?

Anne Goscinny, de dochter van de in 1977 overleden **René Goscinny**, scenarist van onder andere *Lucky Luke* en *Asterix*, diende een klacht in bij een Parijse arrondissementsrechtbank tegen stripauteur **Maurice de Bevere**, beter bekend als Morris. De tekenaar heeft sinds 1991 geen auteursrechten meer betaald, terwijl de wet op het auteursrecht zou bepalen dat de nazaten tot 70 jaar na het overlijden van Morris nog auteursrechten mogen innen. Maar Morris kon aantonen dat er in 1977 een contract werd opgesteld met René Goscinny, waarbij de overle-

FOTO AAD DEKKERS

Morris en Fons te Marvelde.

vende het recht kreeg het werk alleen voort te zetten en dat er slechts vijf jaar na de dood van één van hen auteursrecht moest worden betaald door de ander. Volgens een summiere eerste berekening zou het gaan om 3 miljoen Franse frank. Morris kon echter nog aantonen dat hij 'uit vriendschap voor de familie Goscinny' zelfs nog tien jaar extra heeft betaald tot in '91. Hij zou trouw een kwart van de som die aan de nieuwe scenaristen werd uitbetaald, hebben gestort. Morris won dit proces en kreeg symbolisch één frank als schadevergoeding.

Maar in april meldde het persagentschap Belga dat Anne Goscinny in Parijs een nieuw proces had aangespannen tegen Morris. Volgens de dochter was René Goscinny de ware vader van Rataplan, een parodie op de tv-hond Rintintin.

De schadeclaim bedroeg 7 miljoen Franse frank. De rechtbank oordeelde er opnieuw anders over en stelde dat Morris de enige auteur was van het personage. Anne Goscinny moest dit keer een morele schadevergoeding betalen van 100.000 Franse frank omdat de integriteit van Morris weer was geschaad. Rataplan verschijnt immers sinds 1962 in de *Lucky Luke*-strips en de domme hond groeide uit tot een held met een eigen reeks vanaf 1987.

Het leven van de lonesome cowboy liep niet over rozen, hij mocht dan wel sneller schieten als zijn schaduw, van bankzaken had hij minder kaas gegeten. In '77 werden de zaken met Goscinny, Morris en Dargaud al eens herschikt en later vertrok Morris met zijn held richting Lucky Productions. Ook daar zou nu een haar in de boter zijn. Dit keer zou het draaien om Kid Lucky en de inbreng van **Conrad**. Volgens insiders blijft daarom de release van het tweede Nederlandstalig album uit en staan er stapels strips te wachten bij drukkerij Proost in Turnhout.

'Valse geruchten,' krijgen we te horen ten huize Morris, 'de strip zal binnen anderhalve maand zeker op de markt verschijnen.' En ook de geruchten als zou Morris problemen hebben met Lucky Productions worden afgedaan als 'cowboyverhalen'. 'Mevrouw Goscinny ligt in proces met iedereen waarmee haar vader heeft samengewerkt. Morris heeft twee rechtszaken gewonnen. En verder is het allemaal vrij ingewikkeld. Overigens is het voor een stripauteur veel interessanter om te kunnen tekenen, dan zich steevast met procedurezaken te moeten bezig houden,' zegt men in Brussel.

Logisch als de laatste geruchten dan nog de ronde doen dat Morris op zijn beurt een kort geding heeft verloren tegen Anne Goscinny en de Franse Boekenclub France-Loisirs. Een zaak die werd opgepikt door de krant *De Morgen* en rechtgezet via *Het Belang van Limburg*. 'Dat kort geding ging over twee onrechtmatig door France-Loisirs verdeelde *Lucky Luke*–albums. Dit had voor één keer niets met Anne Goscinny te maken,' aldus Morris, 'maar wel weer alles met uitgeverij Dupuis. Die had geen toestemming gevraagd. Dat geding is in eerste aanleg verloren, maar ik kan nog altijd in beroep gaan' klonk het toen. Maar naar verluidt zou Morris het procederen moe zijn.

JW

Superman bestrijdt holocaust zonder joden

De joodse gemeenschap in de Verenigde Staten staat op haar achterste benen sinds de jubileum-uitgave van *Superman*, die eind juni verscheen. Superman, die dit jaar zijn zestigste verjaardag viert, bekommert zich ditmaal om de holocaust in de Tweede Wereldoorlog. Tot grote woede van joodse groeperingen is het woord 'jood' in het verhaal nergens terug te vinden.

Uitgever DC Comics heeft het woord met opzet weggelaten om etnische typeringen of negatieve beeldvorming te vermijden. De Anti-Defamation League, die uitlatingen van antisemitisme bestrijdt, laat weten dat deze maatregel van DC Comics juist beledigend is voor de zes miljoen slachtoffers van de holocaust. 'Je kunt hun identiteit niet verdoezelen. Daar zijn ze juist om vervolgd.'

Ook de term 'Duitser' wordt in de nieuwste *Superman*-comic overigens angstvallig achterwege gelaten. DC Comics voert als argument aan dat men niet wil dat kinderen elkaar na het

Bij de dood van Fons te Marvelde

Fons te Marvelde was gedurende de periode 1976 tot 1985 directeur van Oberon en uit dien hoofde de uitgever van een aantal striptijdschriften als *Pep* (later *Eppo*), *Donald Duck* en *Tina*. Daarnaast publiceerde Oberon tal van albumseries van binnen- en buitenlandse herkomst. Onder zijn leiding ontwikkelde Oberon zich tot veruit de belangrijkste aanbieder van strips op de Nederlandstalige markt. In navolging van zijn voorganger **Norbert van den Berg** gaf hij ruimte aan redacties om tekenaars en schrijvers aan te trekken en was zelf nadrukkelijk betrokken bij het verwerven van uitgeeflicenties van onder meer Dargaud.

Te Marvelde was zeker geen stripdeskundige en hij wilde zich ook niet als zodanig voordoen. Fons te Marvelde was vooral een bestuurder. Een bedachtzaam bestuurder die zich uitgebreid liet adviseren, die wikte en woog en uiteindelijk een beslissing nam waarvan hij dan ook geen duimbreedte meer wilde afwijken.

Hij was een aimabel mens, altijd attent en voorkomend. Te Marvelde opereerde, zoals elke uitgever, in het spanningsveld tussen kunstzinnigheid en commercialiteit en liet – als het erop aankwam – geen misverstand bestaan over zijn opdracht als directeur van het bedrijf waarover hij de scepter zwaaide. En die opdracht bestond nu eenmaal uit het maken van winst. Dat aspect van zijn functioneren heeft nog wel eens tot wrevel en onbegrip geleid in het stripwereldje. De contouren van de gestage neergang van *Eppo* werden toen al zichtbaar en die resulteerden in spanningen en conflicten binnen de uitgeverij. Uiteindelijk verliet hoofdredacteur **Frits van der Heide** het bedrijf en enige tijd later volgde, noodgedwongen, een deel van de *Eppo*-redactie. Het waren voorboden van een naderende verandering. Nadat ook de samenwerking met Dargaud ophield, oriënteerde Oberon zich meer en meer op activiteiten en projecten die niet veel meer met het uitgeven van strips te maken hadden. Uitzondering was natuurlijk het Vrolijke Weekblad welks positie en winstgevendheid onaantastbaar bleven.

Zoals gezegd was Fons te Marvelde geen uitgesproken stripliefhebber, maar hij ontwikkelde wel een grote bewondering voor mensen als **Don Lawrence**, **Piet Wijn**, **Daan Jippes** en andere auteurs. In die tijd werden Sjors en Sjimmie getransformeerd tot het rebelse duo dat de redactie voor ogen had. Hij bemoeide zich niet rechtstreeks met de productie van de pagina's, maar wilde nog wel eens kanttekeningen plaatsen bij de strekking van sommige grappen. Of dat de reden is dat de **Wiroja's** de Schiermeeuwse scholengemeenschap *Het Te Marvelde College* hebben gedoopt is niet zeker, maar wel waarschijnlijk.

Fons te Marvelde nam in 1985 afscheid van Oberon. Hoewel hij zijn langste tijd bij VNU werkzaam was op de redactie van het damesblad *Margriet*, herinneren de meesten hem als *Mister Oberon*. Met zwier en humor representeerde hij de uitgeverij bij de vele binnen- en buitenlandse relaties. Hij had de gave om in onderhandelingen op een innemende, charmante manier buitengewoon onverzettelijk te zijn. Tegelijkertijd bleef hij overtuigd van de betrekkelijkheid van alle zakelijke besognes en liet dat keer op keer op ironische wijze blijken.

Fons te Marvelde overleed 7 april jongstleden op zevenenzestigjarige leeftijd aan een hartaanval. In de rouwadvertentie die zijn voormalige Oberon-collega's in de dagbladen lieten plaatsen stond de volgende zinsnede: *Wij zullen hem ons altijd herinneren als een creatief en humorvol man die als directeur van de voormalige uitgeverij Oberon b.v. een groot verantwoordelijkheidsgevoel paarde aan een prettige sociale instelling.* En zo was het.

Cees de Groot

lezen van de strip gaan uitmaken voor 'vuile mof'. Opvallend genoeg wordt in het verhaal wel gerept van 'genocide' en 'Endlösung'.

De schrijver van deze *Superman*-editie, **J. Bogdanove**, liet in het joodse tijdschrift *Jewish Weekly* weten dat redacteuren van DC Comics de gewraakte woorden opzettelijk hadden geschrapt. De uitgever heeft inmiddels zijn excuses aangeboden. DC Comics-baas **J. Kahn** sprak van een 'grote vergissing', al was het haar zelf niet opgevallen bij het lezen van de jubileumuitgave. Saillant detail is dat Superman het geesteskind is van twee joodse Amerikanen, **Jerry Siegel** en **Joe Shuster**. Hun eerste *Superman*-comic verscheen in juni 1938.

Bron: de Volkskrant

Zunie

Bij de Luikse uitgever Noir Dessin is onlangs een aardig familieproduct verschenen. Op scenario van zijn zoon **Hughes** heeft **René Hausman** zijn allereerste stripfiguurtje nieuw leven ingeblazen. In de zestiger jaren maakte Hausman voor het weekblad *Spirou* de strip *Zunie et Zakie*, over twee kleine wezentjes in een fantastisch, prehistorisch decor. De serie stierf een stille dood totdat Hughes Hausman met het idee kwam om het kindvrouwtje Zunie te reanimeren. Het album *Enfin Seul!*

is het resultaat. Het prehistorisch decor is gebleven maar Zunie is wat volwassener geworden. Ze heeft een onweerstaanbare aantrekkingskracht op de dieren. In korte gags levert dit humoristische situaties op met een pikante knipoog.

Het Franstalige album (ISBN 2-87351-022-6) telt 44 pagina's in kleur, heeft een harde kaft en kost Bfr.425 (±ƒ21,50). Ondertussen is ook een Nederlandstalige uitgave gesignaleerd. Info: 22 rue artisans Grivegnee-Liège, België.

TB

Strips over condooms

Condoomproducent Durex promoot het gebruik van haar voorbehoedsmiddelen sinds kort met een stripboekje, dat gratis wordt verstrekt bij aanschaf van een setje Durex-condooms. Het boekje heet *Met Durex in de wolken* (ondertitel: *Voel j'm !*). Aan deze speciale uitgave is meegewerkt door dertien Nederlandse stripmakers. De bekendste namen zijn **Gerrit de Jager**, **Henk Kuijpers**, **Peter de Wit**, **Aloys Oosterwijk**, **Jan Kruis** en **Andrea Kruis**. Ook bevat deze uitgave strips van **Floris Oudshoorn**, **Peter van Dongen**, **Emiel Jansens**, **Gerrie Hondius**, **Bert Dekker** en **Bart Slijp**. De meeste ruimte gaat echter uit naar **Rudi Jonker**, die zijn stripheld *Bart de Graaff* een seksavontuur laat beleven op de planeet Venus. Jonker verzorgde bovendien de omslag van het Durex-boekje, dat bestemd is voor iedere stripliefhebber die prijs stelt op *safe sex*.

JM

Jeroen wie?

Jeroen Janssen! Met dubbel-s dus. En niet – zoals boven het vraaggesprek in het vorige nummer stond – met één. Ondanks het feit dat zijn naam verder in het nummer overal correct vermeld werd, vinden we het heel vervelend

AANSTORMEND GEWELD

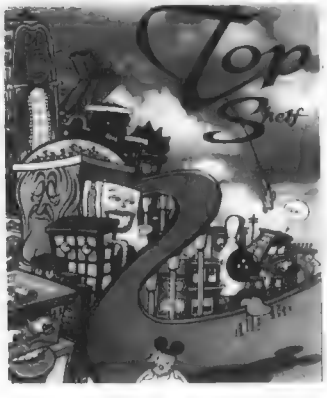

COVER TOP SHELF 5

Top Shelf

WIE? **Brett Warnock** en **Chris Staros**, twee jonge dertigers, vormen samen Top Shelf Productions, een *homemade* uitgeverijtje in Portland, Oregon. Centrale publicatie van de uitgeverij is *Top Shelf*, een periodieke bloemlezing.

WANNEER? De eerste publicatie was Warnocks eigen minicomic *Stream of (Un)Consciousness* in 1994. Toen werkte Warnock nog alleen en heette de uitgeverij Primal Groove Press. Omdat niemand echt snapte wat die naam betekende, veranderde de uitgeverij in 1997 haar naam in Top Shelf Productions. Daarmee waren de naamproblemen niet achter de rug, want 'top shelf', wat in Amerika vooral verwijst naar de beste alcoholische dranken, blijkt in het Verenigd Koninkrijk de bijbetekenis 'porno' te hebben. Enkele maanden na de naamswijziging kwam Staros uit Georgia Top Shelf Productions versterken.

WELKE TAAL? Engels, of course.

HOE ZIET TOP SHELF ER UIT? Het is een bloemlezing van iets breder dan A5-formaat. De strips zijn allemaal zwart/wit, de cover is in kleur. De eerste vier *Top Shelf*-bundelingen, met als uitgever Primal Groove Press, zijn veertig pagina's dik en geniet. Vanaf nummer vijf is het aantal bladzijden verdubbeld, de rug gelijmd en duikt hier en daar een rode steunkleur op. Strips zijn duidelijk de hoofdzaak. Redactionele tekst wordt beperkt tot een voorstelling van de auteurs die in het tijdschrift aan bod komen, met hun bezigheden en adres. Advertenties voor alternatieve strips of gelieerde onderwerpen zijn niet uitgesloten. De bedoeling van de redactie is om aan de auteurs uit de bloeiende wereld van Amerikaanse amateuristische publicaties in eigen beheer een forum te bieden dat tot een grotere bekendheid van hun werk kan leiden. *Top Shelf* wordt professioneel verspreid, onder andere via de enige grote distributeur in de States, Diamond.

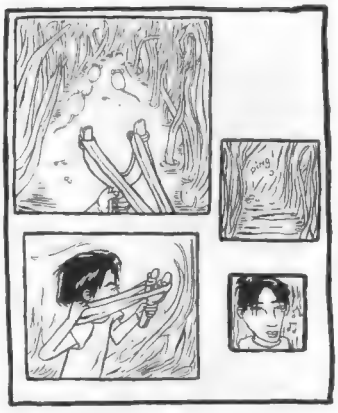

JENNIFER DAYDREAME

De positie van *Top Shelf* in Amerika is duidelijk alternatief. Dat blijkt uit het formaat, maar ook heel duidelijk uit de geselecteerde strips. Een strip die grafisch te veel leent uit het heersende superheldklimaat, wordt onder invloed van lezersprotest direct uit de bloemlezing geweerd. Een klassieke, zwaar gearceerde undergroundstijl wordt nog gedoogd, maar de voorkeur gaat duidelijk uit naar het grafisch en narratief lichtjes experimenteel werk. Eén en ander blijkt ook uit de artistiek aandoende inhoudsopgave en de modieuze layout van de redactionele pagina's. Rond *Top Shelf* verzamelt zich het kruim van de jonge talenten in de Verenigde Staten. Auteurs als **Matt Madden** (*Black Candy* bij Black Eye), **Tom Hart** (*Love Looks Left* bij Spit and a Half), **Steve Weismann** (*Yikes* bij Alternative Press) en de alom aanwezige **James Kochalka** (*Paradise Sucks*) leveren interessant, want zeer verschillend werk voor *Top Shelf*. Niet al het geleverde werk is even sterk, maar dat geldt voor heel Top Shelf en voor de meeste bloemlezingen. Ont-

LIN LUCAS

door **Gert Meesters**

dat de hierboven omschreven fout werd gemaakt. Excuses!

De redactie

STAPELTJE SECUNDAIR

Sapristi 39

Cosey steelt de show in deze aflevering. In een riant bemeten interview komt de liefhebber van zijn werk ruimschoots aan zijn trekken. Bovendien steekt *Sapristi* altijd veel tijd en moeite in het samenstellen van een bibliografie van de geïnterviewden, heerlijk voor de verzamelaars. **Didier Chrispeels**, oftewel **Crisse**, komt ook nog even kort aan het woord. (TB)

Info: BP 173, 76206 Dieppe Cedex, Frankrijk.

STRIPS IN EIGEN BEHEER

Filo 7

Striptekenaar/illustrator **Fred de Heij** tekent zó graag dat hij het niet alleen voor zijn brood doet, maar daarnaast ook nog uit pure liefhebberij strips maakt die om commerciële redenen geen schijn van kans zouden hebben bij de grote uitgeverijen. Deze strips bundelt hij in *Filo*. Er was eens een tijd dat de Filo's elkaar in ijltempo opvolgden en De Heij razendsnel voor klein publiek vertelde over frustraties, porno en doodslag. Dit zevende nummer heeft helaas wat langer op zich laten wachten. Misschien omdat De Heij iets dieper over zijn scenario's heeft nagedacht, want de verhalen zijn sterker opgebouwd dan in de voorgaande delen. Het aardige is, dat hij naast de flinke porties grove seks en geweld ook een reeks rake grappen heeft ingevoegd en zo geeft hij de lezer precies dat beetje lucht dat hij of zij nodig had tussen al die heftigheden. En het tekenwerk van de professional De Heij ziet er natuurlijk weer fantastisch uit.

Info: Prins Hendrikstraat 128, 1501 AW Zaandam.

De avonturen van Kap'tein & Boots

Het is niet ongebruikelijk dat beginnende tekenaars alle korte verhalen die ze gemaakt hebben voor verschillende tijdschriften bundelen in één boekje. Ook de Groninger **Jeroen Jager** kwam op deze gedachte nadat hij verschillende keren in *Impuls* en *Gr'nn* had gestaan. In het geval van Jager is dat een bijzonder goede gedachte, want zijn stijl varieert hevig waardoor waarschijnlijk bijna niemand is opgevallen dat al die verschillende verhalen van hem komen. Eigenlijk lijkt zijn eerste boekje ook op een tijdschrift met bijdragen van verschillende tekenaars. Veel afwisseling, wisselend niveau, maar absoluut niet saai.

Info: Bloemstraat 28a, 9712 LE Groningen.

Rdh

De uitgeverij van **Rob den Houter** maakt boeken in een belachelijk kleine oplage. Dat is soms bijzonder jammer, bij voorbeeld in het geval van het eerste deel van **Mark Hendriks**' *Tomoyo* waarvan het aanbod minder was dan de vraag. Onlangs is het derde deel verschenen en weer heeft Den Houter amper meer dan 100 boeken gemaakt. Het is jammer dat op deze manier maar zo weinig mensen kennis van dit boek kunnen nemen.

Maar Rdh doet meer. Zo is er een pulpachtige reeks over een ontheemde astronaut die door Australië zwerft. De makers zijn **Dieter Böhm** en **Herbert Dargatz** en de titel is *Jarro*. De langwerpige boekjes met simpele recht-toe-recht-aan avonturen roepen allerlei herinneringen op aan series van vroeger als *Korak* of *De kat*. Het enige verschil is dat de achtergronden en de andere decorstukken soms duidelijk aantonen dat de avonturen zich afspelen in een tijd die nabij de onze ligt. Er zijn al 32 afleveringen verschenen van deze uit Duitsland afkomstige reeks die ook bij onze oosterburen in eigen beheer wordt uitgegeven.

Minder nostalgisch is het kleine cartoonboekje *Hole in one* dat is getekend door **Gideon Borman**. De grappen zijn grof en beroerd getekend, maar het boekje kost een fractie van *Tomoyo* en het is dermate simpel dat ook de lezers die met minder intellect zijn bedeeld ook de inhoud kunnen begrijpen. Waarschijnlijk is dat reden dat Den Houter er 250 van heeft gedrukt. Velen zullen kunnen genieten van dit eenvoudige vermaak.

Info: Stadhoudersweg 91b, 3039 EB Rotterdam.

dekkingen zijn **Ulana**, van wie de primitieve tekenstijl aan **Anna Sommer** doet denken, **Lin Lucas**, die het vertellen met psychologische diepgang onder de knie heeft, en **Craig Thompson**, die door gevoelige vertellingen en een sympathieke tekenstijl met stevige zwart/witcontrasten lijkt op **Gabriella Giandelli**. Ook **Josué Menjivar**, **David Lasky** en **Jennifer Daydreamer** leveren sterke verhalen. In het algemeen lijkt de bloemlezing na zes nummers met elk nieuw nummer beter te worden. De uitgevers krijgen ook steeds meer strips opgestuurd en kunnen dus steeds strenger selecteren.

WAT NOG? Top Shelf Productions/Primal Groove Press publiceert ook boeken. Leidraad is weer het a-typische van de concepten. Formaten en publicatiekwaliteit variëren sterk. Een klein, dun boekje met vreemde schetsjes van Ulana wordt afgewisseld met grappige affiches voor rockconcerten van **Wayne Shellabarger** met een formaat dat groter is dan A4, of *Crust*, een strip die in een krant verschijnt van **Rick Pinchera**. Bij *Micros* van **Paul Anson** verklapt de titel al het één en ander: het gaat over vier boekjes van vijf bij drie centimeter, waarin telkens een miniverhaal wordt verteld. Drie van de vier zijn bovendien in kleur.

HOE? Top Shelf Productions moet het helemaal van de verkoop zien te rooien. Dat dat geen sinecure is met een verkoop van minder dan duizend exemplaren, zal wel niemand verbazen. De Top Shelf-mannen hebben dus een andere baan 'to pay the bills'.

EN NU PRAKTISCH! Sommige stripwinkels hebben publicaties van Top Shelf. Op de volgende manieren kan je zeker materiaal van Top Shelf Productions kopen: 1. surf naar *www.topshelfcomix.com* en bestel nummers via het e-mailadres *topshelf@europa.com* of 2. schrijf naar Top Shelf, P.O. Box 1282, Marietta, GA 30061-1282, U.S.A. en vraag een catalogus. De laatste twee edities van *Top Shelf* kosten $6.95; de eerste vier $5. De prijs van de boeken varieert van $2 tot $5.

DAVID LASKY
A Portrait of the Artist as a Young FAN
BERKELEY, CA., SEPT. MIO.
I HOPE JOHN and CARMELITA AREN'T "DOING IT" WHEN I CROSS THROUGH THEIR ROOM...
SURE- THE RENT'S REALLY CHEAP LIVING IN A FURNACE ROOM, BUT IT'S AWKWARD.
I WANT MORE FROM LIFE...
SOME DAY, PERHAPS I'LL BE A...
HEY GUYS!
AM I STILL IN TIME FOR BRUNCH?
HI DAVE
HEY AMY- HEY BOB!
DAAAVE!
YOU'RE JUST IN TIME FOR MY HASH-BROWNS WITH PLENTY OF CAY-ENNE!
UM, ISN'T CAYENNE PEPPER, LIKE, REAL HOT OR SOMETHING?
OH YEAH! THIS IS THE STUFF IT'S GOOD FOR YOU! CLEANSING!
MMH~ IT'S GOOD...
HEY- ISN'T GREG FLYING HERE FROM VIRGINIA THIS WEEK-END?
NO- NOT TILL NEXT WEEK
SO KEEP NEXT SATURDAY FREE!
SATURDAY?!
OH MY GOD! THAT'S THE SAME DAY AS THE HERNANDEZ BROTHERS' SIGNING! YOU'LL HAVE TO ENTERTAIN GREG YOURSELF FOR A WHILE!
SO DAVE, WHO ARE THE HERNANDEZ BROTHERS?
WHO-- WHO ARE THE--
ONLY TWO OF THE GREATEST CARTOONISTS ALIVE!
THEY'VE HAD A HUGE INFLUENCE ON ME!
I'LL EXPLAIN-
©1998 DAVID LASKY
DAVID LASKY

Complete gekte

De maand september barst van de grootschalige projecten. DC Comics en Marvel Comics, de twee grootste Amerikaanse uitgeverijen, hebben blijkbaar die maand uitgekozen om het meest omvangrijke offensief van het jaar in te zetten. Of het inderdaad een offensief op het creatieve vlak wordt, of dat het toch weer gewoon een slimme aanslag op de portefeuille van de lezer is, dat moet nog blijken. Duidelijk is in ieder geval wel, dat beide uitgeverijen ook dit jaar weer enkele originele concepten en grote namen uit de hoge hoed hebben getoverd. Maar hoe zit het nu precies?

Beginnend met DC Comics, barst in september een maand lang de crossover DC One Million los. Zoals reeds eerder in deze rubriek vermeld, verschijnt tijdens deze crossover van

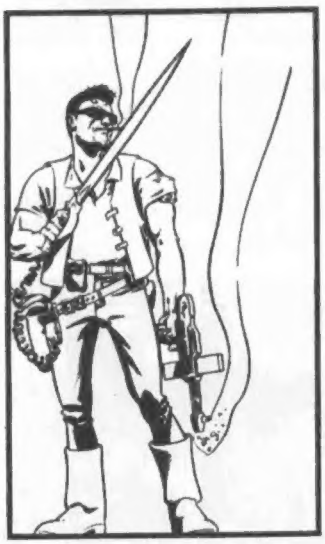

Ook van *Hitman* verschijnt nummer 1000000.

iedere maandelijkse DC-serie het nummer 1.000.000. Daar komt nog bij dat de rode draad van het verhaal zich afspeelt in de vierdelige, wekelijks te verschijnen mini-serie genaamd DC One Million. Het verhaal speelt zich af in het jaar 85271, precies 1 miljoen maanden na het verschijnen van Action Comics 1 in 1938. De JLA, het team superhelden uit dat tijdwerk – bestaande uit onder andere Superman, Batman en Wonder Woman – vieren feest ter ere van Supermans terugkeer en speciaal voor deze gelegenheid keren ze terug in het verleden en nodigen ze Supermans vroegere vrienden en bondgenoten uit. In de toekomst doen de helden uit het heden mee aan een soort Olympische Spelen, maar zij weten niet dat de schurken Vandal Savage en Solaris deze mogelijkheid om de helden te dwarsbomen met beide handen aangrijpen.

DC One Million, weer een crossover.

DC One Million wordt geschreven door *Grant Morrison*, bekend van zijn eigen serie The Invisibles, en getekend door *Val Semeiks*, nog niet zo lang geleden de tekenaar van JLA/WildCATs. In grote lijnen speelt het verhaal zich in deze serie af, terwijl de maandelijkse series goed los te lezen zijn, zodat je niet alle andere nummers 1 miljoen hoeft aan te schaffen. Wat dat betreft heeft DC wel geleerd van vroegere crossovers, waarbij de lezer wel degelijk alle comics die met het verhaal te maken hadden moest kopen om het verhaal te kunnen begrijpen. Aan de andere kant, echter, heeft DC niet geleerd van vroegere crossovers, want ook deze keer wordt er derhalve aan de continuïteit van het DC-universum gesleuteld. Na de crossovers Crisis on Infinite Earths en Zero Hour zou je denken dat DC de continuïteit nu eens met rust zou laten. Al was het alleen maar omdat de verzamelaars die hun verzameling comics op de computer bijhouden dan eens niet zich tandenknarsend moeten afvragen hoe ze een comic met het nummer 1000000 moeten archiveren.

Marvel Comics begint in september met het al eerder aangekondigde project dat de uiteindelijke titel Marvel Knights heeft meegekregen. Het populaire tekenaarsduo *Joe Quesada* en *Jimmy Palmiotti*, bekend van de serie Ash bij Event Comics, hebben een vrijbrief gekregen om in vier series hun visie op bepaalde Marvel-personages te geven. Het duo gaat zelf de serie Daredevil tekenen, bijgestaan door schrijver *Kevin Smith*, waarbij moet worden opgemerkt dat deze serie zoals verwacht weer gewoon met nummer 1 begint. Vervolgens zullen schrijver *Christopher Priest* (de man die verantwoordelijk was voor Quantum & Woody, één van de weinige goede series van Acclaim Comics) en tekenaar *Mark Texeira* zich op de serie Black Panther gaan storten. Inhumans wordt een twaalfdelige mini-serie, geschreven door *Paul Jenkins* (vroeger schrijver van DC's Hellblazer) en getekend door *Jae Lee*, de man die na enkele jaren bij Image te hebben gebivakkeerd weer bij Marvel terugkeert. Punisher, tenslotte, wordt een vierdelige mini-serie, geschreven door *Christopher Golden* en *Tom Sniegoski* en getekend door niemand minder dan *Bernie Wrightson* die eveneens na jaren afwezigheid weer werk voor Marvel aflevert.

Kortom, vier series waaraan veel grote namen werken, en alleen al dat feit zal de interesse van veel lezers opwekken. Marvel speelt hier handig op in door de eerste nummers van deze series meteen maar een prijskaartje van $2.50 in plaats van het gebruikelijke $1.95 mee te geven. In vergelijking met het grootschalige Heroes Reborn-project van twee jaar geleden, is een groot pluspunt dat de verhalen van Marvel Knights zich binnen de gewone continuïteit afspelen. Het gevaar is echter, dat de grote namen snel weer zullen vertrekken, waardoor Marvel wellicht met overbodige titels komt te zitten. Gelukkig zijn Punisher en Inhumans dan ook slechts miniseries, zodat het team makers de hele reeks kan afmaken. Maar bij Black Panther en zeker bij Daredevil is het niet ondenkbaar dat de veranderingen die nu worden doorgevoerd later, bij een onvermijdbaar

Avalon naar Image Comics.

vertrek van de makers, onherstelbaar zullen blijken. Afwachten, dus.

De JLA in het jaar 85271.

Nog meer veranderingen

Het lijkt wel of de laatste paar maanden niets meer zeker is. Comics zijn zo veranderlijk als het weer en net als iets nieuws is bekendgemaakt, wordt het bericht vierentwintig uur later al weer tegengesproken, ingetrokken of gecorrigeerd.

Een goed voorbeeld is de informatiestroom rondom de opvolger van *Peter David* als schrijver van de Marvel-serie Incredible Hulk. Zowel *Todd DeZago* als *Joe Casey* werden aangekondigd als nieuwe schrijvers, maar onlangs is bekendgemaakt, dat geen van beide heren de uiteindelijke vaste schrijver van de serie zal worden. De schrijverspen gaat namelijk naar *John Byrne*, die opeens weer opvallend veel voor Marvel doet. Vroeger maakte Byrne furore met zijn tekenwerk voor series als Uncanny X-Men en Fantastic Four, maar enkele jaren geleden begon hij bij Dark Horse met zijn eigen project, Next Men. Drie jaar geleden startte Byrne met Wonder Woman en

door
OLAV BEEMER

***Black Panther* door Mark Texeira.**

Jae Lee keert terug bij Marvel.

Berni Wrightson tekent *Punisher*.

New Gods voor DC Comics en nu lijkt de tijd rijp te zijn voor Byrne's terugkeer bij de uitgeverij waar het allemaal begon. Byrne wordt bijgestaan door tekenaar *Ron Garney* (bekend van zijn werk voor Captain America) en het duo kan vanaf Incredible Hulk 474 aan de slag. Saillant detail is, dat John Byrne meer dan tien jaar geleden al eens deze serie heeft geschreven. Dat duurde toen slechts zes nummers, maar Byrne onderstreept nu dat hij deze keer langer aan de serie zal blijven werken.

Net als bij de grote projecten staan de twee grootste uitgeverijen ook wat betreft de grote veranderingen vooraan, want ook DC heeft de laatste tijd enkele wisselingen van de wacht gekend. Dat begon met het vertrek van *Chuck Dixon* als schrijver van Green Arrow. *Peter David* verliet Aquaman, *John Byrne* nam afscheid van Wonder Woman en het eind is nog niet in zicht. Onlangs werd vrij onverwacht en op stel en sprong aangekondigd dat per direct tekenaar *Tony Harris* de serie Starman zou gaan verlaten. Starman is een serie die door Harris samen met schrijver *James Robinson* vier jaar geleden is opgezet en hoewel Harris niet altijd de deadlines kon halen, wordt het duo toch door menigeen als het enige echte team achter de comic Starman gezien. Harris' opvolger wordt *Peter Snejbjerg*, wiens werk al eerder in de serie Books of Magic was te zien.

Om het verhaal meteen maar compleet te maken, Image krijgt er weer een nieuwe serie bij. En dat is een wel heel vreemd verhaal. *Whilce Portacio* en *Brian Haberlin* (beiden hebben vroeger veelvuldig voor Image gewerkt) zouden hun eigen uitgeverij – Avalon – oprichten. Vorige maand werd het eerste nummer van hun serie Stone al aangekondigd. Maar nu is duidelijk geworden dat met ingang van Stone 2 de serie gewoon door Image zal worden uitgegeven. Haberlin onderbouwt deze keuze door te zeggen dat deze oplossing het meest voordelig is voor beide partijen, maar je kunt je niet aan de indruk onttrekken, dat de heren Portacio en Haberlin toch liever een graantje van de naambekendheid van Image meepikken dan helemaal op eigen benen de wereld der comics te betreden.

***More Than Mortal Sagas*, Nederlands tintje.**

Nederlands tintje

Ook de kleinere uitgeverijen laten van zich horen. Gelukkig maar, anders zou het al snel een saaie boel worden. Het meest opmerkelijke nieuws voor wat betreft deze relatief kleinere uitgeverijen komt van Liar Comics. Vorig jaar begon deze uitgeverij met de mini-serie More Than Mortal, een interessante combinatie van spanning en middeleeuwse mystiek. Na een tweede mini-serie is het nu de beurt aan de derde, genaamd More Than Mortal Sagas. Vaste schrijfster *Sharon Scott* zorgt voor het verhaal, terwijl de geheel geschilderde tekeningen worden verzorgd door *Romano*, een getalenteerde tekenaar die, jawel, uit ons kleine kikkerlandje afkomstig is. Het gebeurt niet vaak dat een tekenaar uit Nederland voet aan de grond krijgt in de Amerikaanse comic-wereld, vandaar dat More Than Mortal Sagas dat beetje extra aandacht best wel kan gebruiken.

Overigens, enkele maanden geleden dook ook een andere Nederlandse naam op in een Amerikaanse comic. De Dark-Horsecomic Ghost Special 2 is namelijk geschreven door *Martin Lodewijk*, een naam die een liefhebber van Nederlandse strips natuurlijk absoluut moet kennen. Al meer dan een jaar gingen de geruchten dat Lodewijk een comic voor Dark Horse zou gaan schrijven en het is er uiteindelijk dus inderdaad van gekomen. En zeg nou zelf, het is toch een leuk en tegelijkertijd raar gevoel als je een Amerikaanse comic leest, gemaakt door een landgenoot?

OUWE PINGUINGRAPPEN - No. 38.

OUWE PINGUINGRAPPEN - No. 39.

OUWE PINGUINGRAPPEN - No. 40.

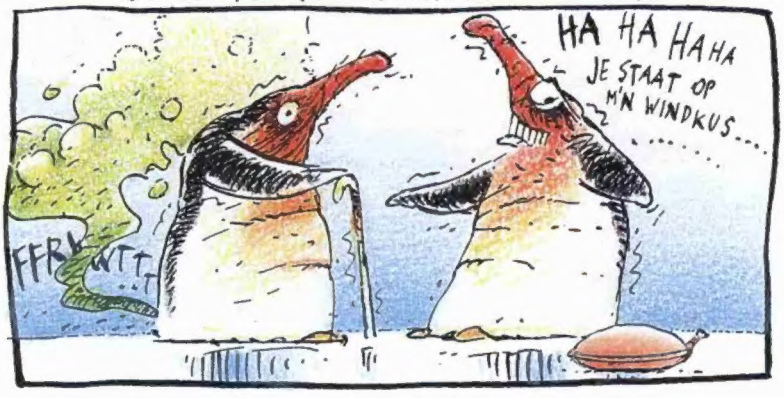

OUWE PINGUINGRAPPEN - No. 41.